

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Dagmar Kavková

Důkazní prostředky v civilním procesu

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Dita Frintová, Ph.D.

Katedra: Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 31. 1. 2010

Prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně
za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.“

.....

Shrnutí

Důkazní prostředky v civilním procesu

Diplomová práce se zabývá důkazními prostředky v civilním procesu, které jsou zde rozděleny na dvě skupiny. První skupinou jsou důkazní prostředky upravené zákonem, tj. Občanským soudním řádem, kam patří výslech svědka, znalecký posudek, listinné důkazní prostředky, ohledání a výslech účastníků. Druhou skupinu tvoří důkazní prostředky zákonem výslovně neupravené. Jedná se o poměrně početnou skupinu důkazních prostředků, nicméně do diplomové práce byly vybrány důkazní prostředky nejčastěji používané soudní praxí, a to – zvukový záznam, obrazový záznam a dokumenty v elektronické podobě. I přestože je druhá skupina důkazních prostředků početná, jak již bylo výše uvedeno, lze předpokládat, že jejich počet dale poroste a to v souvislosti s vývojem vědy a techniky. U důkazních prostředků, které nejsou upraveny občanským soudním řádem, musí soudce řešit otázku přípustnosti takového důkazního prostředku, ale následně i způsob provedení při řízení.

Teorie a praxe důkazních prostředků je velmi široká a pestrá. Komplexní zpracování tohoto tématu by velmi výrazně přesahovalo doporučený rozsah práce, proto jsem se ve větší míře zabývala pouze výslechem osob, tedy svědka, znalce a účastníka, a to jak z hlediska právního, tak i z hlediska psychologického, které je pro správné a spravedlivé rozhodnutí soudu neméně důležité.

Cílem diplomové práce je analýza současné právní úpravy důkazních prostředků, její následné zhodnocení a případné zamyšlení nad možným, ba dokonce žádaným, vývojem právní úpravy „de lege ferenda“.

Klíčová slova: důkazní prostředky, civilní proces

OBSAH

1. Úvod a cíl práce	1
2. Pojem důkazního prostředku	2
3. Důkazní prostředky upravené v o.s.ř.	6
3.1 Výslech svědka	6
3.2 Znalecký posudek.....	17
3.3 Listinné důkazní prostředky	24
3.4 Ohledání	32
3.5 Výslech účastníků.....	35
4. Důkazní prostředky výslovně neupravené v o.s.ř.	38
4.1 Zvukový záznam.....	42
4.2 Obrazový záznam	44
4.3 Dokumenty v elektronické podobě	45
5. Hodnocení důkazů	46
7. Závěr.....	48

1. Úvod a cíl práce

Důkazní prostředky zaujímají v civilním procesu velmi významné místo. Soud zjišťuje skutečnosti významné pro správné a spravedlivé rozhodnutí právě prostřednictvím důkazních prostředků, které jsou účastníci povinni soudu předložit k prokázání svých tvrzení (§ 120 odst. 1 o. s. ř.¹).

Důkazní prostředky se nás však nedotýkají jen v případě, kdy se stáváme účastníky určitého civilního řízení, ale lze s jistým zjednodušením říci, že i daleko dříve, než se stanou důkazními prostředky v pravém slova smyslu. Tak například, když podepisujeme určitou listinu, měli bychom tak činit s řádnou péčí, a to nejen proto, aby daná listina založila právní vztah s konkrétními právy a povinnostmi, který mají účastníci v úmyslu založit, ale měli bychom dbát i na to, aby příslušná smlouva v budoucnu obstála před soudem v případném sporu jako důkazní prostředek k prokázání určitých skutečností.

Pro tento případ je tedy vhodné například ověřit podpisy smluvních stran, čímž se tedy v případném sporu vyhneme tomu, že bude pravost některého podpisu napadena. Soud pak bude muset ustanovit znalce z oboru písmoznalectví, aby pravost podpisu ověřil, čímž se celé řízení prodlouží a vzrostou tak náklady řízení.

Jak je z tohoto popsaného příkladu vidět, důkazní prostředky jsou stále velmi aktuálním tématem. Navíc tématem, které bude dle mého názoru čím dál více v popředí zájmu nejen soudní praxe, ale i celé veřejnosti, a to vzhledem k jejich kvantitativnímu rozvoji, který souvisí s rozvojem vědy a techniky.

Teorie a praxe důkazních prostředků je velmi široká a pestrá; komplexní zpracování tohoto tématu by výrazně přesahovalo doporučený rozsah práce. Práce je tedy zpracována s důrazem na výsledky osob a to nejen z hlediska právního, ale i z hlediska psychologického.

¹ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“)

Cílem této práce je tedy analýza současné právní úpravy důkazních prostředků a jejich následné zpracování převážně s ohledem na výslech osob, tj. svědka, znalce, účastníka aj. Dílčím cílem je zhodnocení této úpravy a zamyšlení nad možným, ba dokonce žádaným vývojem „de lege ferenda“.

2. Pojem důkazního prostředku

2.1 Historie důkazních prostředků

Středověké důkazní prostředky bylo možno dělit dle jejich povahy na iracionální, kdy typickým příkladem jsou ordály, které postupem času ze soudního řízení mizely a přenechávaly tak místo racionálním důkazním prostředkům, které se však podobají těm současným spíše názvy (např. listiny, svědci), než samotným obsahem.²

Nejstarším důkazním prostředkem, ne však v dnešním slova smyslu, jsou ordály, které převládaly v soudním řízení až do 14. Století. Pomocí ordálu, jinak řečeno „božího soudu“ se strany snažily dokázat své tvrzení tím, že se odvolávaly na Boha neboli vyšší mocnosti. Ordálové řízení bylo velmi formální s přesně popsány pravidly. Provádělo se před soudci, kteří však plnili funkci pouze určitého sledovatele toho, zda jsou splněny všechny podmínky a průběh ordálu, a na závěr ordálového řízení vyslovil pouze boží vůli, tj. to, co ordál „prokázal“. I přestože ordály našly své využití převážně v trestním řízení, je známo i několik příkladů pro řízení civilní. Například v právní knize ze 14. století nazvané Řád práva zemského, nalezneme zmínku o ordálu brodění, který se užíval v pozemkových sporech. Spočíval v tom, že žalobce vstupoval do brodu řeky, tři kroky za ním žalovaný. Když se žalobce začal topit, mohl se žalovaný vrátit zpět na břeh a spor vyhrál. Ovšem pokud se

² Vejdělková, A.: Důkazní prostředky v civilním řízení, diplomová práce, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Praha, 2008, s. 8

žalobce přebrodiv, musel se brodiv i žalovaný a pokud se ten přebrodiv, byl nevinný, pokud se však utopil, spor prohrál a pozemek získal žalobce.³

Dalším středověkým důkazním prostředkem byly zápisy v zemských deskách. Zemské desky vznikaly zhruba od 2. poloviny 13. století. Zpočátku se do nich zapisoval průběh celého soudního jednání, proto se považovaly za knihy soudní, nicméně časem se do nich zapisovat i převody vlastnictví či jiné další vklady (např. testamenty, opisy panovnických privilegií apod.). V 19. století se z nich nakonec vyvinuly pozemkové knihy, proto zde jejich význam končí.⁴

Velký význam již v poměrně dávné době mělo i svědectví. Podstata svědectví byla stejná jako je v současné době, tj. svědek měl vypovídat o skutečnostech důležitých pro rozhodnutí soudu, které vnímal svými smysly. Nicméně průběh svědecké výpovědi i další její aspekty se od té současné více či méně liší. V první řadě svědkem nemohl být kdokoliv, jako je tomu dnes, ale pouze osoba zletilá a bezúhonná. Negativní vymezení tehdejšího svědka je však daleko pestřejší, protože svědčit nemohly děti, duševně nemocné osoby, blízcí příbuzní obviněného, osoby nečestných povolání jako např. nevěstky, kati aj., a z logiky věci vyplývá i to, že svědkem nemohli být ti, kteří nemohli určitou skutečnost vnímat vzhledem ke svému postižení, např. slepí nemohli určité skutečnosti vidět, hluchí slyšet apod. Jak již bylo výše uvedeno, průběh svědecké výpovědi byl také výrazně jiný, než je tomu dnes. Svědek vypovídal o skutečnostech důležitých pro rozhodnutí ještě před vlastním soudním jednáním a to tak, že svoji výpověď šeptal písaři, který nechal svědkovi prostor, aby vylíčil vše, co o dané skutečnosti ví, a následně mu kladl otázky. Soudce měl však také možnost zeptat se svědka ještě na další věci.⁵

Listina je další důkazní prostředek, který se zachoval v soudní praxi dodnes. Z určitých aspektů je její pojetí shodné se současnou právní úpravou, i

³ Adamová, K.: Dějiny českého soudnictví od počátků české státnosti do roku 1938, 1. vydání, LexisNexis CZ s. r. o., Praha, 2005, s. 40

⁴ Vejdělková, A.: Důkazní prostředky v civilním řízení, diplomová práce, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Praha, 2008, s. 11,12

⁵ Malý, K. a kol.: Dějiny českého a československého práva do roku 1945, 2. vydání, Linde Praha, Praha, 1999, s. 84 – 85

přestože její počátky v soudní praxi lze datovat již koncem 11. století. Většího významu však nabyla až v 2. polovině 12. století. Největší význam pro použití listiny jako důkazního prostředku měla pečeť, která sloužila zároveň jako označení majitele. Pokud byla listina opatřena ověřenou autentickou pečeti, platila o ní presumpce správnosti. Podobný typ domněnky je v současné právní úpravě u veřejných listin.⁶

Ohledání bylo, stejně jako dnes, málo používaným důkazním prostředkem. Větší význam měl převážně v pozemkových sporech.

Ostatní důkazní prostředky používané v dnešní době začaly být využívány v soudním jednání v daleko pozdější době. Takovým příkladem je znalecký posudek. Naopak některé důkazní prostředky současné doby (např. zvukový záznam, fotodokumentace) nemohou mít vzhledem k jejich pozdnímu využití v soudním řízení s historií nic společného.

2.2 Důkazní prostředky dnešní doby

Na tomto místě považuji za vhodné vysvětlit dva stěžejní pojmy dokazování, tj. „důkazní prostředek“ a „důkaz“. Legislativa tyto pojmy nerozlišuje, což je zřejmé i z některých ustanovení zákona, nicméně teorie přisuzuje každému slovu jiný smysl.

Důkazní prostředek je zdrojem poznání určité skutečnosti, která je významná pro rozhodnutí soudu, je tedy vlastně nositelem důkazu. Důkazem jsou tedy výsledky získané pomocí procesního dokazování.⁷ Teorie rozlišuje důkazní prostředky na přímé, které soudu umožní přímé poznání určité skutečnosti, a nepřímé, které tuto vlastnost nemají a soudu tak pouze podávají informace o skutečnostech prostřednictvím osob či věcí. Z výše uvedeného

⁶ Schelleová, I. a kol.: Civilní proces, Eurolex Bohemia, Praha, 2006, s. 53

⁷ Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní, 4. vydání, Praha, Linde Praha, a. s. 2006, s. 248

vyplývá, že jediným přímým důkazním prostředkem je ohledání, všechny ostatní jsou důkazní prostředky nepřímé.⁸

Současná soudní praxe využívá k prokázání skutečností důležitých pro rozhodnutí soudu 2 druhy důkazních prostředků. Toto dělení je však spíše založeno na teoretické bázi, než aby odráželo větší praktický význam. Rozlišují se totiž důkazní prostředky upravené zákonem, tj. občanským soudním řádem, a důkazní prostředky výslovně neupravené tímto zákonem. Přesto však z praktického hlediska určité odlišnosti mezi těmito druhy důkazních prostředků existují.

S „tradičními důkazními prostředky“, tj. s důkazními prostředky, které upravuje občanský soudní řád, nevyvstanou v praxi už téměř žádné nevyřešené otázky, alespoň dle mého názoru. Úprava těchto důkazních prostředků je poměrně ucelená a stará, proto k ní existuje velmi bohatá soudní judikatura, která dořešila určité sporné otázky, jejichž potřeba vyšla během více než 40ti leté úpravy najevo.

Jisté problémy však činí druhá skupina důkazních prostředků, tj. důkazní prostředky výslovně neupravené v o. s. ř. Nejenže tato skupina postrádá jakoukoli právní úpravu, ale navíc je to skupina, která se poměrně rychle početně rozrůstá, proto zde soudní judikatura úplně chybí či je zde pouze několik málo judikátů, které dávají odpověď na určitou otázku konkrétního důkazního prostředku. Navíc, aby tyto typy důkazních prostředků byly soudem připuštěny jako důkazy, musí splnit poměrně přísné podmínky – ať už se týkají získání takového důkazu či jeho provedení v rámci dokazování (více viz kapitola 4.)

Nicméně i přes všechny výše uvedené problémy, které s touto skupinou důkazních prostředků souvisí, je demonstrativní výčet důkazních prostředků v § 125 o. s. ř. velmi elegantní řešení zákonné úpravy, protože zákonodárci nemohou tak rychle reagovat na vývoj vědy a techniky, ale zároveň nelze tyto důkazní prostředky vyloučit z možnosti použití před soudem.

⁸ Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní, 4. vydání, Praha, Linde Praha, a. s. 2006, s. 248

Domnívám se, že význam této skupiny důkazních prostředků je již velký, nicméně bude jistě stále narůstat, a to v souvislosti nejen s jejich kvantitativním vývojem, kdy se opravdu velmi rychle objevují nové a nové důkazní prostředky, které jsou schopny prokázat skutečnosti významné pro rozhodnutí soudu, ale i s jejich kvalitativním vývojem, ke kterému rozhodně přispěje stále bohatší soudní judikatura.

3. Důkazní prostředky upravené v o.s.ř.

Důkazní prostředky, které jsou upraveny v o. s. ř. jsou uvedeny demonstrativním výčtem v § 125 o.s.ř.. Jsou jimi výslech svědků, znalecký posudek, zprávy a vyjádření orgánů, fyzických a právnických osob, notářské nebo exekutorské zápisy a jiné listiny, ohledání a výslech účastníků. Následující ustanovení zákona, konkrétně § 126 – 131 o.s.ř. pak jednotlivé důkazní prostředky upravuje a především stanovuje postupy pro jejich provedení.

3.1 Výslech svědka

Výslech svědka zaujímá první místo v demonstrativním výčtu důkazních prostředků uvedených v zákoně⁹, z čehož lze usuzovat na jeho „velkou roli“ v civilním řízení. V praxi skutečně patří výslech svědka k velmi častým důkazům.

Zákon však svědka přímo nedefinuje, nicméně z výkladu § 126 odst. 1 o.s.ř. lze usoudit, že se jedná o jakoukoliv fyzickou osobu, která je schopna vypovídat o určité skutečnosti, kterou vnímala svými smysly, tedy o tom, co viděla, slyšela nebo čeho se jinak účastnila, a která je důležitá pro rozhodnutí soudu. Soud tedy zajímají pouze objektivní prožitky svědka, ne subjektivní.

⁹ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Stranou výslechu jdou tedy svědkovy osobní domněnky, názory či dokonce hodnocení celkové situace.

Výkladem spojení „každá fyzická osoba“ lze dojít k závěru, že svědkem může být podle našeho právního řádu i cizinec. Dále ze spojení vyplývá i to, že zákon nestanoví pro osobu svědka minimální věkovou hranici či určitou rozumovou vyspělost člověka. Nicméně tyto dva faktory by rozhodně měly být zohledněny při hodnocení důkazu výslechem svědka soudem. Přesto výpověď osoby stížené přechodnou duševní poruchou ještě a priori nemusí znamenat, že tento důkaz bude pro konečné rozhodnutí soudu bezvýznamný. Ba dokonce to může být jeden ze stěžejních důkazů, které osvědčí skutečnosti důležité pro rozhodnutí. Vzhledem k tomu, že zákon tedy nestanovuje žádné podmínky u osoby svědka, je zřejmé, že svědek je s jinou osobou nezaměnitelný, ale také nezastupitelný.

Z nezaměnitelnosti a nezastupitelnosti svědka vyplývá, že jím může být tedy i dítě. Soud musí při výslechu postupovat vždy s ohledem na jeho věk a rozumovou vyspělost. Především je třeba vhodně volit jazykové obraty tak, aby byly dítěti srozumitelné a přesně pochopilo, na jakou otázku má soudu odpovědět. Taktéž je třeba, aby výslech dítěte nebyl příliš dlouhý, protože děti, zvláště předškolního a mladšího školního věku, nejsou schopny koncentrace po delší dobu. Nicméně důležitá je i atmosféra, která bude při výslechu, a samotná osoba vyslychajícího. Je třeba, aby obojí působilo na dítě uklidňujícím dojmem, protože tak dítě bude uvolněné a ochotné spolupracovat. Při výslechu nezletilého svědka, je však třeba si dát pozor na určité problémy, které s tím souvisí. Především je to otázka sugestibility (tj. schopnosti přijímat cizí názory za své), která s přibývajícím věkem ubývá. Děti jsou v průměru při výslechu více ovlivnitelné než dospělí. Přes všechny tyto úskalí výslechu nezletilého svědka, je třeba uzavřít, že děti jsou schopny poskytnout věrohodnou výpověď, proto by se soudci neměli obávat takový důkaz, tedy důkaz výslechem nezletilého svědka, připustit.¹⁰

¹⁰ Melicharová, D.: Specifika výslechu nezletilého v civilním řízení, časopis Soudce, roč. 10/2008, č. 7-8, s. 62-67

Podmínkou k podání svědecké výpovědi, není ani nepodjatost nebo nestrannost svědka. V opačném případě by se tak velmi zúžil počet osob, které by mohly svědčit. V praxi je totiž drtivá většina svědků navržena jako důkaz na podporu tvrzení účastníků řízení, proto lze předpokládat, že svědci budou vypovídat ve prospěch té strany, která je navrhla.

Specifické postavení má fyzická osoba, která je statutárním orgánem právnické osoby, popřípadě jejím členem. Tato osoba může být totiž dle § 126 odst. 4 o.s.ř. vyslechnuta v řízení, ve kterém je právnická osoba účastníkem, jen jako účastník, z čehož pro ni plyne výhoda v porovnání se svědkem, tj. že tato osoba nemůže být trestně stíhána pro trestný čin křivé výpovědi.

Oproti tomu fyzickou osobu, která má vypovídat o okolnostech, jež se týkají určité právnické osoby, a které nastaly v době, kdy byla jejím statutárním orgánem či členem tohoto orgánu, zákon přímo nespécifikuje ani jako svědka ani jako účastníka. Výkladem § 126a a § 131 o. s. ř. však lze dojít k závěru, že výslech této osoby se bude blížit spíše výslechu účastníka. Nevztahují se na ní tedy ustanovení o odepření výpovědi či o trestních následcích křivé výpovědi. Tato osoba je však povinna dostavit se na předvolání k soudu v řízení, jehož účastníkem je tato právnická osoba, a má vypovědět pravdu a nic nezamlčovat. Toto ustanovení bylo zavedeno novelou občanského soudního řádu, tj. zákonem 7/2009 Sb., změna občanského řádu a dalších souvisejících předpisů.

Svědék má v řízení přesně definovaná práva i povinnosti. Soud má povinnost svědka o jeho právech a povinnostech poučit.

Hlavní povinnost svědka, upravená v § 126 odst. 1 o.s.ř., je někdy nazývána jako občanská povinnost, která se však skládá hned ze dvou dílčích, a to povinnost svědka dostavit se na předvolání k soudu a vypovídat. V souvislosti s touto povinností vzniká povinnost pro svědkova zaměstnavatele, který musí svědkovi poskytnout pracovní volno v nezbytně nutném rozsahu.

Předvolání je úkonem soudu, které je zpravidla v listinné nebo elektronické podobě, nicméně dle § 51 odst. 1 o.s.ř. může být v naléhavých

případech učiněno i telefonicky, faxem nebo ústně při jednání nebo jiném úkonu soudu, kterému je předvolaný přítomen. Písemné předvolání se doručuje zpravidla nejméně 10 dnů předem, ostatní formy se zaznamenávají do spisu.

Nedostaví-li se předvolaný svědek bez řádné omluvy k soudu, může být dle § 52 o. s. ř. předveden, což vykonají na požádání soudu orgány Policie České republiky, nebo mu může být soudem uložena pořádková pokuta a to až do výše 50.000,- Kč (§ 53 o. s. ř.).

Svědek dále musí vypovědět pravdu a nic nezamlčovat (§ 126 odst. 1). V opačném případě svědkovi hrozí trestní stíhání pro trestný čin křivé výpovědi dle § 346 odst. 2 tr.z.¹¹. I přestože považují ustanovení trestního zákona o trestném činu křivé výpovědi za velice důležitou součást našeho právního řádu, obávám se, že je velice málo využíváno, zvláště pak v civilním řízení. Vzhledem k tomu, že, jak již bylo výše uvedeno, většina svědků je účastníky navržena jako důkaz na podporu jejich tvrzení, proto lze předpokládat, že svědecká výpověď bude v mnoha případech více či méně zkreslena ve prospěch strany, která důkaz výsledkem konkrétního svědka navrhla. Příbuzenský, přátelský, kolegiální či jakýkoliv jiný vztah s účastníkem řízení mívá pro svědka mnohdy větší váhu než jeho morální hodnoty, jako je například pravdomluvnost. Někteří svědci považují „pomoc“ jemu blízkému účastníkovi za povinnost. Navíc u trestného činu křivé výpovědi je problém s dokazováním úmyslu, kterého je u tohoto trestného činu třeba. Zvláště těžké to bude v případě, kdy svědek zamlčel skutečnosti důležité pro rozhodnutí soudu. I přes tyto skutečnosti je trestněprávní úprava křivé výpovědi velice důležitá.

Odepřít výpověď lze pouze za předpokladu, kdyby svědek způsobil výpovědí nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobám blízkým, kterými je dle § 125 tr.z. příbuzný v pokolení přímém, osvojitel, osvojenec, sourozenec, manžel a partner. Ostatní osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké jen tehdy, kdyby újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pocítovala jako újmu vlastní. Pokud chce svědek

¹¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „tr. z.“)

využít svého práva odepřít výpověď, musí soudu sdělit konkrétnější skutečnosti, na základě nichž bude mít soud možnost posoudit důvodnost odepření výpovědi, které však musí posuzovat vždy dle individuálních okolností. Bez povinnosti uvést konkrétnější skutečnosti by mohlo docházet ze strany svědků ke zneužití práva odepřít výpověď. Pokud soud neuzná odepření výpovědi svědka za důvodné, musí svědek vypovídat. Nicméně k tomu může být donucen pouze uložením pořádkové pokuty dle § 53 o. s. ř.. Pořádková pokuta jako jediné donucující opatření, které má soud k dispozici v takové situaci, je opravdu velice nedostačující. I přestože lze pořádkovou pokutu uložit opakovaně, nemusí svědka donutit vypovídat, zvláště když je například v sázce spor i o několik milionů korun.

Ústavní soud navíc ve svém nálezu ze dne 4. 12. 1997 řekl, že právo odepřít výpověď není právo absolutní, tj. že se nevztahuje na celou výpověď. Což následně rozvádí tak, že by svědek v první části výslechu měl souvisle vypovědět vše, co ví a co říci chce či může. V druhé části výslechu, kdy dochází k upřesnění svědecké výpovědi kladením otázek od předsedy senátu, členů senátu, účastníků a znalců, může svědek využít práva odepřít výpověď a na konkrétní otázku či otázky neodpovědět.¹²

Existují také skutečnosti, o nichž svědek nesmí vypovídat ze zákona. V souvislosti s tím musí soud při výslechu vycházet z ustanovení § 124 o.s.ř., který stanoví, že je třeba dokazování provádět tak, aby byla šetřena povinnost zachovávat mlčenlivost o utajovaných informacích chráněných zvláštním zákonem¹³ a jiná zákonem nebo státem uznaná povinnost mlčenlivosti. Povinnost mlčenlivosti se vztahuje i na skutečnosti, které jsou předmětem obchodního tajemství dle § 17 až 20 obchodního zákoníku.¹⁴ Výslech svědka může být dle § 63 z. o ochraně utaj. info. proveden pouze za předpokladu, že jej oprávněná osoba orgánu státu, do jehož oblasti věcné působnosti utajovaná informace patří (dále jen „oprávněná osoba“), zproští mlčenlivosti. Pokud

¹² Nález ÚS, sp. zn. III. ÚS 149/1997 Sb. nál. a usn.

¹³ Zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „z. o ochraně utaj. info.“)

¹⁴ Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „obch. z.“)

oprávněná osoba požadavku zproštění mlčenlivosti vyhoví, vztahuje se zproštění mlčenlivosti jen na určitou utajovanou informaci a to v nezbytně nutném rozsahu a na nezbytně nutnou dobu. Osoby, které mají právo účastnit se řízení a které nemají osvědčení pro příslušný stupeň utajení skutečností, musí soud poučit dle § 58 odst. 5 z. o ochraně utaj. info. Zproštění lze odepřít dle § 63 z. o ochraně utaj. info. v případech, kdy by tím mohlo dojít k mimořádně vážné, nebo vážné újmě zájmům České republiky anebo k ohrožení života či zdraví osob. V takovém případě, kdy oprávněná osoba požadavek zproštění mlčenlivosti zamítne, nemohou být dané informace před soudem projednávány, ani nemohou být předmětem dokazování.

Zákonem stanovená povinnost se objevuje v našem právním řádu hned na několika místech, resp. v několika zákonech. Zákonnou povinnost mlčenlivosti mají advokáti¹⁵ a to o skutečnostech, o nichž se dozvěděli v souvislosti s poskytováním právních služeb. Této povinnosti je může zprostit pouze klient a po jeho smrti či zániku jeho právní nástupce. Povinnost mlčenlivosti však trvá i po vyškrtnutí ze seznamu advokátů. Další zákonnou povinnost mlčenlivosti mají soudci¹⁶ a státní zástupci¹⁷. I v těchto dvou případech se povinnost mlčenlivosti vztahuje na skutečnosti, které se dozvěděli při výkonu své funkce a také trvá i po zániku funkce. Soudce může zprostit mlčenlivosti z vážných důvodů předseda soudu a u státních zástupců pak nejvyšší státní zástupce. Taktéž znalci a tlumočníci¹⁸ mají zákonem stanovenou povinnost mlčenlivosti ohledně informací, které získali při výkonu své činnosti. Dle zákona o péči o zdraví lidu¹⁹ má tuto povinnost i všechen zdravotnický personál, která se opět vztahuje na skutečnosti, které se dozvěděli v souvislosti s výkonem jejich povolání. Zprostit mlčenlivosti (v tomto případě sdělit informace ze zdravotnické dokumentace) může pouze pacient, v jehož prospěch je povinnost mlčenlivosti stanovena. Taktéž je tomu v případě u

¹⁵ § 21 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů

¹⁶ § 81 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů

¹⁷ § 25 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů

¹⁸ § 6 odst. 2 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „z. o znal. a tlum.“)

¹⁹ Zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů

mlčenlivosti duchovních²⁰, která se vztahuje na informace získané prostřednictvím zpovědí svých věřících.

Při nařizování jednání, k němuž jsou předvoláváni svědci, by si soudce měl promyslet, jak bude jednání časově probíhat. Je-li začátek jednání stanoven například na 8.00 hodin, je nevhodné na tuto hodinu předvolat spolu s účastníky a jejich zástupci i svědky, protože je zřejmé, že svědeckou výpověďí jednání nemůže začít bez toho, aby byla předem přednesena žaloba a vyjádření k žalobě. Jde tedy o to, aby svědek před svým výsledkem zbytečně nečekal. Nejde však jen o to, že je to minimálně nevhodné, ale domnívám se, že svědek znechucený po dlouhém čekání, nemusí být již tak sdílný při samotném výslechu a ve snaze být co nejrychleji pryč ze soudní síně zkrátit svou výpověď tak, že pomine sdělit některou informaci, která se mu sice zdá jako nepodstatná, nicméně by i přesto mohla být klíčová.

Pokud má být vyslýcháno více svědků, je důležité tedy nejen to, aby každý z nich byl předvolán na jinou hodinu, ale hlavně i to aby byli všichni svědci vyslechnuti při jediném nařízeném jednání. I JUDr. Jirsa v této souvislosti tvrdí, že *„hodnota a „výtežnost“ jednotlivých svědeckých výpovědí je skutečně nesrovnatelně větší u těch důkazů, které jsou prováděny při jednom jednání, kdy jsou svědci vyslýcháni najednou, koncentrovaně, aniž by měli možnost domluvy mezi sebou a s účastníky řízení, než u těch svědeckých výpovědí, kde tomu tak není.“*²¹

Základní postup soudu při výslechu svědka je upraven zákonem v § 126 odst. 2 a 3 o.s.ř.. Samotný výslech lze rozdělit do dvou fází, tj. výslech všeobecný (ad generalia) a výslech k věci (ad specialia).

Všeobecný výslech začíná tím, že soudce ověří svědkovu totožnost, zjistí osobní údaje (jméno, příjmení, datum narození, bydliště, rodinný stav, zaměstnání, zaměstnavatele) a okolnosti, které mohou mít vliv na jeho

²⁰ § 7 odst. 1 písm. f zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech, ve znění pozdějších předpisů

²¹ Jirsa, Vávra, Janek, Meduna: Klíč k soudní síni: příručka pro začínající soudce a advokáty, Praha, LexisNexis 2006, s. 360

věrohodnost. Mezi takové okolnosti se nejčastěji řadí vztah k účastníkům řízení, popřípadě k jejich zástupcům nebo vztah k projednávané věci. Tyto okolnosti jsou velice důležité při hodnocení výpovědi svědka, proto by soudce měl být důsledný a zjistit co nejvíce podrobností ať už jde o vztah k účastníkům či projednávané věci. Například při zjišťování podrobných informací o vztahu svědka k účastníkům řízení, je třeba nejen vztah specifikovat jako kolegiální, ale je také nutné vědět, zda se jedná o nadřízeného či podřízeného, zda mezi nimi panuje přátelský či nepřátelský vztah, jak dlouho se znají apod. Dále je třeba svědka poučit o jeho právech a povinnostech (viz výše).

Po tomto přichází na řadu výslehy k věci, kdy předseda senátu, resp. samosoudce, který výslehy vede, vyzve svědka, aby souvisle vylíčil vše, co ví o skutkových okolnostech, které jsou předmětem výslehu. Tento monolog svědka není vhodné vůbec přerušovat, ať už se jedná o doplňující otázky nebo o protokolaci. Je však vhodné, aby soudce do výpovědi zasáhl v případě, pokud by svědek zjevně vybočoval z mezí projednávané věci či mluvil příliš ze široka. Po této části výslehu následuje dialogická část, která spočívá v tom, že svědkovi jsou kladeny soudem otázky, jimiž má být předešlá výpověď doplněna či vyjasněna. Dle § 126 odst. 3 o. s. ř. mají právo klást svědkovi otázky postupně předseda senátu, členové senátu, účastníci a znalci. Předseda senátu nemusí otázku položenou účastníkem a znalcem připustit, ale pouze za podmínky, že nesouvisí s předmětem výslehu nebo naznačuje-li odpověď anebo je-li zejména předstíráním neprokázaných nebo nepravdivých skutečností klamavá.

Obecně platí, že otázky kladené svědkovi by měly být stručné a jasné. Pokud však chce soudce ze svědkovy výpovědi vytěžit co nejvíce, musí se přizpůsobit jeho osobnosti. Nemůže svědkovi, který má základní vzdělání klást otázky plně složitých nebo cizích výrazů. Nicméně naopak pokud jde o svědka, který je vysoce inteligentní a vzdělaný, musí soudce usměrňovat v jeho výpovědi tak, aby hovořil k věci, popřípadě nepoužíval odborné výrazy, které

mohou být někdy i pro soudce neznámé. To platí samozřejmě i pro otázky od účastníků a jejich zástupců, popřípadě znalců.

Je zakázáno klást otázky sugestivní, tj. otázky, které již de facto obsahují odpověď na věci, které nebyly zatím prokázány (např. pokud by otázka určovala konkrétní časový údaj předmětné události, aniž by ho svědek předem blíže specifikoval). Stejně tak nelze klást otázky kapciózní, tj. otázky, které mají svědka zmást či ho přinutit říct něco, co by jinak neřekl. Je věcí soudu, aby kladené otázky z těchto mezí nevybočovaly a pokud ano, aby je soud nepřipustil. Nicméně pokud svědek již na takové otázky odpoví, soud má povinnost k odpovědi na ně nepřihlédnout v rámci hodnocení důkazů. Dále musí soud dbát i na to, aby účastníci, popřípadě jejich zástupci nekladli svědkovi impertinentní otázky, kterými by svědka chtěli „rozhodit“, svědkovy odpovědi komentovat či chovat se k němu jízlivě a arogantně.

Na tomto místě si dovolím učinit malý exkurs do psychologie výslechu. Výslech je zvláštní forma mezilidského jednání, které se svou podobou blíží dialogu. Každá mezilidská interakce má tři navzájem spjaté stránky, které se vzájemně ovlivňují. Jedná se o:

- percepční stránku, tj. pochody interpersonální percepce,
- komunikační stránku, tj. pochody sdělování informací mezi jednajícími osobami a
- interakční stránka, tj. procesy vzájemného působení a ovlivňování jednajících osob.²²

Interpersonální percepce je termín pro vnímání člověka člověkem, v tomto případě vyslychaného vyslychajícím a naopak. Je to však vždy subjektivní záležitost, proto je jeden a tentýž člověk vnímán různými lidmi různě. Je prokázáno, že dojem z druhé osoby vzniká bezprostředně po setkání (zhruba 2 minuty) a trvá i nadále, tj. promítá se do průběhu samotného výslechu, tedy soudcovým úsudkem o svědkovi je ovlivňována taktika celého výslechu. Například pokud svědek působí na soudce nesympaticky, může se

²² Čírtková, L.: Forezní psychologie, 2. vydání, Plzeň, Aleš Čeněk, 2009 s.299

k němu chovat více odměřeně, než kdyby tomu tak nebylo. Výsledkem může být uzavřenost svědka a strohé odpovědi na případné otázky. Je tedy třeba, aby se soudci v tomto ohledu profesionálně „hlídali“ a snažili se vcítit do každé osoby, která je vyslýchána.²³

Podle Čírtkové je „*komunikace nositelem kontaktu i atmosféry výslechu*“. Komunikace se člení na verbální (komunikace prostřednictvím řeči) a neverbální (komunikace prostřednictvím ostatních prostředků, např. mimiky, postoje aj.). Při výslechu je důležité, aby soudce kontroloval své verbální i neverbální projevy a zároveň podrobně zaznamenával verbální i neverbální projevy vyslýcháného. Verbální projevy mají svou obsahovou a formální stránku. Z hlediska obsahu je tedy důležité to, jaké skutečnosti významné pro rozhodnutí soudu svědek sděluje, ale z hlediska formální stránky je třeba dbát i na to, jaký při tom používá tón, zabarvení, zda koktá, dělá různé pomlky apod. Neverbální projevy, jako jsou těkavé pohledy, klopení zraku, výraz strachu v obličejí apod. jsou neméně důležité. Spolu s verbálním projevem mohou dát soudci odpověď na otázku věrohodnosti výpovědi svědka.²⁴

V každém setkání osob, resp. jakmile dochází ke kontaktu a výměně informací, se uplatňuje vzájemné ovlivňování osob. Soudce by měl být v tomto ohledu trochu psychologem, protože je vhodné vědět, jak působit na konkrétního svědka, aby jeho výpověď usměrňoval a dostal tak informace o skutečnostech, které jsou důležité pro rozhodnutí soudu.

Samotný výslech je velmi složitou záležitostí, ke které je třeba mnoho zkušeností a znalostí soudce. Domnívám se však, že si je soudce ve větší míře osvojí až praxí.

Novela občanského soudního řádu, tj. zákon 7/2009 Sb.,²⁵ zavedla v § 40 o.s.ř. zvukový či zvukověobrazový záznam (dále jen „záznam“), který je velmi významnou pomůckou pro provádění důkazních prostředků obecně,

²³ op. cit. s.299-305

²⁴ Čírtková, L.: Forenzní psychologie, 2. vydání, Plzeň, Aleš Čeněk, 2009 s.305-318

²⁵ Zákon č. 7/2009 Sb., změna občanského soudního řádu a dalších souvisejících zákonů

zvláště pak pro výslech svědka. Řízení se nejen velice zrychlí, ale odpadávají i případné nepřesnosti.

Po skončení výslechu, má svědek právo požádat o svědečné (§ 139 odst. 1 o.s.ř.), o čemž musí být řádně soudem poučen. Hotovými výdaji jsou např. jízdné, stravné, nocležné aj. Ušlým výdělkem je pak náhrada mzdy, která se stanoví ve výši průměrného výdělku. Svědečné se skládá ze dvou částek, tj. náhrady hotových výdajů a ušlého výdělku. Soud pak o svědečném rozhoduje usnesením.

Při hodnocení důkazu výslechem svědka soud musí přihlídnout některým okolnostem. Podle mého názoru se dají rozdělit do čtyř skupin. První skupinu okolností tvoří svědkův vztah k účastníkům nebo k projednávané věci. Tato skupina okolností má velký vliv na svědkovu věrohodnost. Jak již bylo výše uvedeno, svědci velice často vypovídají v řízení pod vlivem příbuzenských, přátelských, kolegiálních vztahů či jiných vztahů k jedné ze stran sporu. Jeden rozsudek tento okruh vztahů ještě rozšiřuje, tj. „*soud má také zjišťovat a v protokolu uvést, jaký je vůbec vzájemný poměr těchto osob, zda přátelský či nepřátelský, ... jak se vytváří jejich poměr v místě bydliště apod.*“²⁶

Do druhé skupiny zařazují okolnosti, jež doprovázely svědkovo vnímání skutečností, o nichž vypovídá. Zde má velký význam svědkův psychický i fyzický stav. Jinak bude vnímat situaci, když bude například nemocen nebo po prožité autonehodě, než kdyby těmito stavy zatížen nebyl. Dále je třeba zařadit do této skupiny i fakta o prostředí, kde se odehrála záležitost, o které svědek vypovídá, tj. zda se byla například mlha či se situace odehrála ve velmi hlučném prostředí.

Třetí skupina zahrnuje chování svědka při výslechu. Soudce by měl pečlivě vnímat a pozorovat, jak se svědek při výpovědi působí nervózně, potí se, zadržává, červená se nebo naopak jeho výpověď i odpověď na otázky jsou plynulé, pohotové a spontánní.

²⁶ R IV/1966, s. 404

Čtvrtá skupina zahrnuje porovnání poznatků, získaných na základě hodnocení jiných důkazů. Tím soudce zjistí, do jaké míry se svědkova výpověď s těmito poznatky shoduje či je doplňuje.

Celkové posouzení ze všech uvedených hledisek pak poskytuje závěr o pravdivosti či nepravdivosti tvrzených a prokazovaných skutečností.

3.2 Znalecký posudek

Znalecký posudek je v soudní praxi méně využíván oproti důkazu výsledkem svědka či listinných důkazních prostředků, nicméně přesto zaujímá v civilním řízení velmi významné místo. V zásadě existují dva okruhy případů, kdy se znalecký posudek vyžaduje.

V prvním případě je ho zapotřebí v řízeních, ve kterých rozhodnutí závisí na posouzení skutečností, k nimž je třeba odborných znalostí (§ 127 odst. 1 o.s.ř.). Jedná se o velmi široké spektrum oborů, které zahrnuje vědy jako je lékařství, zemědělství, elektrotechnika, hutnictví, ale také umění výtvarné, literární, hudební, dále oblast dopravy, sportu, řemesel apod. Nicméně je pouze na rozhodnutí soudu, zda k posouzení skutečností důležitých pro rozhodnutí je třeba znalce ustanovit. V některých případech mohou postačit k takovému posouzení i všeobecné znalosti.²⁷ V praxi může ovšem nastat i situace, kdy soudce sám má znalosti z oboru, kterého je třeba k posouzení skutečností důležitých pro rozhodnutí.²⁸ Nicméně i v tomto případě je třeba ustanovit znalce, protože by účastníkům bylo odepřeno právo vyjádřit se k tomuto důkazu, klást soudci otázky a případně zpochybnit závěr, ke kterému soudce došel. Řízení by tak bylo zatíženo závažnou procesní vadou.

Vedle tohoto obecného zákonného vymezení užití znaleckého posudku stanoví zákon²⁹ povinnost užít znalecký posudek i v několika konkrétních případech. Jedná se o řízení o způsobilosti k právním úkonům (§ 187 odst. 3

²⁷ Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní, 4. vydání, Praha, Linde Praha, a. s. 2006, s. 266

²⁸ R 1/1981

²⁹ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

o.s.ř.), řízení o vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení v ústavu zdravotní péče (§ 191d odst. 2 o.s.ř.), výkon rozhodnutí prodejem movitých věcí (§ 328 o.s.ř.), výkon rozhodnutí prodejem nemovitých věcí (§ 336 o.s.ř.), správce konkurzní podstaty může znalce ustanovit k ocenění ceny podniku (§ 338m odst. 1 písm. c) o.s.ř.) a výkon rozhodnutí rozdělením společné věci (§ 349 odst. 2 o.s.ř.).

Znalecký posudek není upraven jen v občanském soudním řádu (§ 127 o.s.ř.), ale podrobně jej upravuje zák. č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících³⁰ a dále prováděcí vyhláška MS č. 37/1967 Sb. k provedení zákona o znalcích a tlumočnících.

Zákon o znalcích a tlumočnících upravuje velmi podrobně otázku kdo může vykonávat znaleckou činnost. Znalcem mohou být zejména fyzické osoby, resp. osoby zapsané v seznamu znalců (§ 2 odst. 1 z. o znal. a tlum.). Znalcem může být však pouze ta fyzická osoba, která splňuje podmínky dané tímto zákonem:

- je českým státním občanem (ovšem tuto podmínku může dle litery zákona v odůvodněných případech ministr spravedlnosti prominout);
- má potřebné znalosti a zkušenosti v oboru, v němž má jako znalec působit;
- má takové osobní vlastnosti, které dávají předpoklad tomu, že znaleckou činnost bude řádně vykonávat a
- musí se jmenováním do funkce znalce souhlasit.

Z osob, které tyto podmínky splňují, jsou vybráni ti, kteří jsou uvedeny do funkce znalce jmenováním buď ministrem spravedlnosti nebo předsedou krajského soudu v rozsahu, v němž je k tomu ministrem spravedlnosti pověřen. Znalec je pak zapsán do seznamu znalců u krajského soudu, v jehož obvodu má trvalé bydliště a zároveň do ústředního seznamu, které vede ministerstvo spravedlnosti. Zápis má však pouze evidenční charakter a soud, který znalce

³⁰ Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů

ustanovuje, by měl s ohledem na zásadu hospodárnosti řízení dát přednost znalci, který je zapsán v jeho obvodu.

Znalci jsou povinni vykonávat znaleckou činnost řádně, ve stanovené lhůtě a osobně. Nicméně v případech, kdy to vyžaduje povaha věci, si může znalec přibrat k posouzení zvláštních dílčích otázek konzultanta. Tuto skutečnost musí pak znalec uvést v posudku včetně důvodů, které k ní vedly. Znalec však nese odpovědnost i v tomto případě za celý znalecký posudek.

Znalec má právo odmítnout podat znalecký posudek z důvodu obavy z trestního stíhání, kterému by vystavil sebe nebo osoby blízké, pokud by posudek podal. Pokud však znalec podá nepravdivý, hrubě zkreslený nebo neúplný znalecký posudek, může být stíhán podle § 346 odst. 1 tr. z. pro trestný čin nepravdivého znaleckého posudku.

Vedle osob zapsaných v seznamu znalců uvádí § 2 odst. 1 z. o znal. a tlum. i ústavy, které také vykonávají znaleckou činnost. Zákon však výslovně uvádí, že pokud v daném oboru nějaký ústav nebo jiné pracoviště specializované na znaleckou činnost je, je povinností státních orgánů vyžádat si znalecký posudek především od nich. Jejich seznam vede také Ministerstvo spravedlnosti.

Třetím, kdo může dle zákona o znalcích a tlumočnících vykonávat znaleckou činnost, jsou dle § 2 odst. 2 z. o znal. a tlum. osoby nezapsané v seznamu znalců. Tato možnost však přichází v úvahu pouze, pokud jsou vyloučeny předchozí dvě, které mají přednost. Důvodem může být to, že pro určitý obor nebyl jmenován žádný znalec nebo znalec zapsaný do seznamu úkon provést nemůže (např. má-li poměr k věci či účastníkům). V takovém případě osoba musí složit pro konkrétní řízení znalecký slib do rukou předsedy senátu. Nestane-li se tak, nelze posudek podaný touto osobou pokládat za znalecký ve smyslu ustanovení § 127 odst. 1 o.s.ř.³¹

Znalce ustanovuje soud (předseda senátu, popř. samosoudce) formou usnesení po slyšení účastníků, nejdříve tedy při prvním jednání ve věci. Aby

³¹ R 37/1973

byla zachována zásada rovnosti, může znalce ustanovit pouze soud, nikoliv účastníci. Ti však mají právo vyjádřit se k osobě znalce, jako ke každému důkaznímu prostředku, a to zejména k možné podjatosti znalce. Ani znalec sám nesmí podat znalecký posudek, pokud by sám měl o své nepodjatosti pochybnost. Zásada nepodjatosti trvá po dobu řízení. Pokud se vyskytnou pochybnosti o znalcově nepodjatosti až v průběhu řízení, pak o vyloučení znalce rozhoduje předseda senátu.

Pokud si tedy někdo, nejčastěji to budou účastníci, opatří znalecký posudek mimo řízení, tak i když má takový posudek všechny formální náležitosti (viz níže) a je zpracován znalcem zapsaným řádně v seznamu, nejedná se o znalecký posudek, ale pouze o důkaz listinou, navíc soukromého rázu.

V usnesení o ustanovení znalce soud přesně vymezí úkol znalce tak, aby se zaměřil pouze na sporné skutečnosti, které jsou důležité pro rozhodnutí. Nejlépe je tak učinit prostřednictvím jasně formulovaných otázek. Nicméně samotná formulace není nikterak jednoduchá, např. v řízení soudu ve věci péče o nezletilé nesmí soud klást znalci otázky typu: kterému z rodičů má být dítě svěřeno do výchovy, zda má být některému z rodičů zakázán styk s dítětem apod. Znalci by také mělo být z pokynů jasné z jakého skutkového stavu má vycházet a k jakým okolnostem přihlídnout. Znalci nepřísluší právní posouzení skutečného stavu věci, tj. např. zda je někdo zcela invalidní nebo stanovit kdo je vinen při dopravní nehodě. To je ve výlučné pravomoci soudu, což vyplývá ze zásady *iura novit curia*.³²

Soudce dále stanoví lhůtu, ve které má být úkon proveden. Nicméně vzhledem k tomu, že soudce nemá příslušné odborné znalosti, musí tuto lhůtu vždy stanovit po projednání se znalcem. Stanovená lhůta musí být pro podání konkrétního znaleckého posudku reálná.

K vypracování znaleckého posudku, je třeba, aby byla znalci poskytnuta soudem součinnost. Ta spočívá především v tom, že mu soud

³² Soud zná právo.

umožní nahlédnout do spisu, popřípadě mu jej na potřebnou dobu i zapůjčí. Znalec však často potřebuje součinnost i od účastníků nebo jiných osob. V této souvislosti dává zákon v § 127 odst. 3 o.s.ř. předsedovi senátu možnost, aby takové osobě uložil povinnost dostavit se k znalci, předložit mu potřebné předměty, podat mu nutná vysvětlení nebo podrobit se lékařskému vyšetření, pokud je to k podání znaleckého posudku třeba. Soud může povinnou osobu donutit ke splnění takto uložené povinnosti pouze pořádkovou pokutou (§ 53 o. s. ř.) či předvedením (§ 52 o. s. ř.). Tyto donucovací prostředky, zvláště pak předvedení, jsou z mého pohledu poměrně efektivní k vynucené dané povinnosti, nicméně, bohužel, neplatí absolutně. Pokud osoba odmítá splnit povinnost, kterou jí soud uložil, musí soud přezkoumat nejdříve důvodnost tohoto odmítnutí. Je-li důvodnost ověřena, nelze použít výše zmíněných donucovacích prostředků.³³

Vypracovaný znalecký posudek musí obsahovat tři části:

- *Nález*, ve kterém znalec popisuje zkoumané materiály a skutečnosti, ke kterým přihlížel.
- *Posudek*, což je znalecovo odborné posouzení skutečností a případné odpovědi na otázky formulované soudem. Znalec by měl v této části také vysvětlit postup a metody, které při vypracování posudku užil včetně toho na základě jakých úvah dospěl ke svému závěru.³⁴
- *Znaleckou doložku*, která v podstatě zahrnuje jen označení oboru, v němž je znalec oprávněn podávat posudek.

Tyto tři formální náležitosti musí mít písemný posudek, ale i posudek podávaný ústně do protokolu. I když zákon počítá s ústně podaným znaleckým posudkem, soud zpravidla vyžaduje písemný posudek a znalce k němu následně vyslechne. V určitých případech se může soud místo výslechu znalce spokojit pouze s písemným posudkem. O takový případ „...jde např. při provádění důkazu krevní zkouškou nebo zkouškou dědičně biologickou, znaleckého posudku podle sazeb a hodnocení bolestného a ztížení

³³ Sborník III s. 330

³⁴ R 1/1981

*společenského uplatnění ...Uplatnění bude praktické zejména tehdy, lze-li důvodně předpokládat, že k doplnění nebo objasnění posudku nebudou vznášeny dotazy. ...*³⁵

Pokud však k výsledku dojde, probíhá téměř stejně jako výslech svědka. Před zahájením výslechu je také třeba poučit znalce o jeho právech a povinnostech, zejména pak o tom, jaké trestněprávní následky by měla úmyslně podaná nepravda. Stejně jako svědka musí soudce znalce „ochránit“ před nepřijatelnými atakami ze strany účastníků a jejich zástupců. Lze totiž předpokládat, že strana sporu, pro niž budou závěry znalce nepříznivé, bude činit vše pro to, aby znalce vyvedla z míry, všemožně zpochybnila jeho metody, postupy a především závěry. Po ukončení výslechu je třeba znalci přiznat tzv. znalečné, což je odměna za podání posudku a náhrada nákladů, které znalec účelně vynaložil v souvislosti se znaleckým posudkem. Znalečné je povinen vyčíslit znalec spolu s podáním posudku a jeho výši odůvodnit. Soud o výši znalečného rozhodne bez zbytečného odkladu po podání znaleckého posudku (§ 139 odst. 4 o.s.ř.).

Znalecký posudek je snad nejnáročnější důkazní prostředek na provedení. Souvisí to samozřejmě s odborností, se kterou se musí soudce vypořádat. Aby totiž mohl znalce smysluplně vyslechnout a z jeho výpovědi vytěžit co nejvíce, bude soudce muset alespoň trochu proniknout do odborné problematiky, což v některém oboru to může být velmi složité. K tomu uvádí Jirsa: „...*V praxi se mi osvědčil postup, který nepokládám v žádném případě v rozporu se zásadami sporného řízení. Před jednáním, u kterého bude znalec slyšen, jsem v některých případech provedl se znalci v rámci posudku konzultaci, abych pochopil způsob, kterým znalec dospěl k odbornému závěru ... jeví se mi jako vhodné, aby soudce získal před stranami jistý „náskok“.*“³⁶

Naproti tomu hodnocení znaleckého posudku už je potom poměrně jednodušší. Hodnotí se jako kterýkoliv jiný důkaz, podléhá tedy volnému

³⁵ R 1/1975, s. 4

³⁶ Jirsa, Vávra, Janek, Meduna: Klíč k soudní síni: příručka pro začínající soudce a advokáty, Praha, LexisNexis 2006, s. 363

hodnocení důkazů. Předmětem hodnocení je přesvědčivost posudku, logické odůvodnění závěrů, ale také soulad s ostatními provedenými důkazy. Soudci zde však nepřísluší hodnotit odborné závěry znalce z hlediska jejich správnosti. Závěry znaleckého posudku nemůže však soud pasivně přebírat a dávat mu tím jakousi vyšší důkazní sílu. Soudce musí závěry znaleckého posudku ověřit s jinými důkazy.

Pokud soud dojde k názoru, že znalecký posudek trpí nedostatky, nebo pokud účastník skutečně věrohodně zpochybní závěry posudku či metody, kterými k nim znalec došel, může soud (a v takových případech je to i žádoucí) nechat vypracovat ve věci nový znalecký posudek, který se nazývá revizní. V některých řízeních se přímo vyžaduje přezkoumání posudku jiným znalcem.³⁷ Je tomu tak například v řízení o určení otcovství, kdy krevní zkouška nepotvrdila otcovství žalovaného muže. V tomto případě je pak nutností provést novou krevní zkoušku dalším znalcem a to v zájmu spolehlivosti a přesvědčivosti.³⁸

Může však nastat i situace, že soudce má k dispozici dva znalecké posudky, které si ve svých závěrech odporují. V tomto případě je soudce „*musí zhodnotit v tom smyslu, který z nich a z jakých důvodů vezme za podklad svého rozhodnutí, a naopak z jakých důvodů nevychází ze závěrů druhého posudku*“.³⁹ Takový postup je možný s ohledem na zásadu volného hodnocení důkazů, nicméně aby nedocházelo k libovůli soudců, je třeba každou jejich úvahu a následné rozhodnutí řádně uvést v odůvodnění rozsudku.

Od znaleckého posudku je třeba odlišovat potvrzení nebo odborné vyjádření, o kterých se zákon zmiňuje v § 127 odst. 4 o.s.ř. Tyto instituty zákon výslovně umožňuje použít místo posudku za podmínky, že soud nemá o jejich správnosti pochybnosti. V obou případech se však jedná o důkaz listinou, z čehož vyplývá, že si je může opatřit i sám účastník.

³⁷ Winterová, A.: Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou, 3. vydání, Praha, Linde Praha, 2007, s. 278

³⁸ R 26/1967

³⁹ Rozsudek NS sp. zn. 33 Odo 325/2001

Znalecký posudek je mnohdy poměrně nákladný důkazní prostředek, nicméně i přesto zaujímá v civilním řízení velmi významné místo. Vzhledem k rozvoji vědy a techniky je a bude stále více v soudní praxi využíván, alespoň dle mého názoru. Je však třeba, aby byl soudci vnímán a tedy i hodnocen jako všechny ostatní důkazy. U znaleckého posudku by měl soud hodnotit přesvědčivost posudku co do jeho úplnosti ve vztahu k zadání, logické odůvodnění znaleckého posudku a jeho soulad s ostatními provedenými důkazy.⁴⁰ Obávám se však, že v soudní praxi existují případy, kdy vzhledem k odborné stránce znaleckého posudku si mu někteří soudci nedovolují odporovat a jeho závěry přebírají.

3.3 Listinné důkazní prostředky

„*Litera scripta manet*“.⁴¹ Domnívám se, že tento citát známý již v dobách starých Římanů, vystihuje velice dobře obsah nejen celé následující kapitoly, ale také velmi často, z mého pohledu i nejčastěji, využívaného důkazního prostředku v soudní praxi – listiny.

Listiny patří k nejspolehlivějším důkazům zejména pak v obchodních záležitostech. Důvodem je to, že listina vzniká v převážně v době, kdy spor účastníci ani nepředpokládají, tudíž nemohou obsah listiny nějakým způsobem ovlivnit v jejich prospěch. Navíc je listina spolehlivá v tom, že její obsah se časem nemění, což se o ostatních důkazních prostředcích říci nedá. Výslech svědků i účastníků je ovlivněn časem asi nejvíce, nicméně ani ohledání není někdy času ušetřeno. Nejen z těchto pohledů je to velmi spolehlivý a silný důkaz.

Pojem „listina“ není zákonem vymezen, nicméně podle právní teorie lze za listinu, resp. listinný důkazní prostředek, považovat zprávy, které jsou zachyceny písemně na určitém movitém podkladu a jsou podepsány.

⁴⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 483/01, Sb. nál. A usn., č. 60/sv. 30

⁴¹ Co je psáno, to je dáno

Takovým movitým podkladem bývá v drtivé většině v dnešní době papír, ale může to být např. i pergamen.⁴² Ovšem spojení „movitý podklad“ je třeba výkladově zúžit, tj. movitý podklad, na kterém se zprávy obvykle podávají. Listinou v tomto smyslu tedy nebude například vzkaz napsaný na osobním automobilu, protože samotný automobil rozhodně nelze považovat za movitý podklad, na kterém se běžně zpráva podává.⁴³

Co se týče druhé podmínky listiny, tj. podpisu, není v našem právním řádu nikde zakotveno, kde má být na listině zachycen podpis osoby, která jím stvrzuje svůj písemný projev vůle. K tomu však Nejvyšší soud v jednom ze svých rozsudků uvádí: *„Princip, že text psaný pod podpisem nereprezentuje relevantní projev vůle osoby, která se podepsala, se podle soudní praxe i odborné literatury vztahuje bezvýjimečně pouze k některým úkonům – typicky k závěti. Ohledně jiných soukromých listin nevládnou požadavky tak rigorózní, neboť je třeba dát přednost vážně míněnému a obsahově nezávadnému projevu vůle před bezúčelnými formalitami; např. součástí písemně uzavřené smlouvy se stávají i ty listiny, označené v rámci smluvních ujednání za součást smluvního textu, ačkoli nebyly podepsány.“*⁴⁴

Teorie civilního práva rozlišuje podle profesora Macura listiny dle různých kritérií. Například rozlišuje listiny dispozitivní (listiny s konstitutivními účinky) a listiny důkazní (listiny osvědčovací). Dispozitivní listina sama zakládá právní vztah či určitý právní stav, který má být v řízení dokázán. Příkladem takové listiny je písemná závěť, písemná smlouva či cenný papír. Listiny důkazní naopak pouze informují o určitých okolnostech či stavech. Příkladem v tomto případě je úřední osvědčení o narození, faktura, kvitance apod.⁴⁵

⁴² Vala, R.: Důkazní prostředky, diplomová práce, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Praha, 2002, s. 45

⁴³ Vejdělková, A.: Důkazní prostředky v civilním řízení, diplomová práce, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Praha, 2008, s. 19

⁴⁴ Rozsudek NS č. 26 Cdo 2317/2006

⁴⁵ Macur, J.: Právní a skutkové domněnky při dokazování listinou v civilním soudním řízení, Právní rozhledy č. 2/2001, s. 60-65

Listiny lze také dělit např. podle jejich vystavitele. Z tohoto hlediska jsou rozlišovány listiny originální (např. původní vyhotovení úředního rozhodnutí, které zůstává v úředním spisu), dále pak druhopisy listiny (např. druhopisy rozsudků), prosté opisy listin, ověřené opisy, výtahy z listiny apod.⁴⁶

Avšak nejčastější a z hlediska důkazní síly listin i nejdůležitější dělení je dle teorie civilního práva procesního rozlišování listin veřejných a soukromých.

Občanský soudní řád z roku 1950 výslovně zakotvoval toto dělení listin a v komentáři k tomuto zákonu pak bylo stanoveno, že rozdíl mezi těmito listinami spočívá v tom, že pro veřejné listiny svědčí domněnka pravosti i správnosti, ale při soukromých listinách je nutno, pokud jsou k tomu dány předpoklady, dokazovat jak pravost listiny, tak i její správnost. V dnešní době platný občanský soudní řád vznikl v 70. letech minulého století, proto není divu, že pojem soukromé listiny tento zákon nezná. Logickým výkladem „a contrario“ lze tedy dospět k závěru, že co zákon výslovně nepovažuje za veřejnou listinu, je listina soukromá.

Definice veřejné listiny pak obsahuje § 134 o.s.ř., který stanoví, že to jsou listiny vydané soudy České republiky nebo jinými státními orgány v mezích jejich pravomoci. Typickým představitelem těchto listin je rozhodnutí, ať už je v jakékoliv formě (rozsudek, usnesení, aj.), ale například i protokol o soudním nebo správním jednání. Dále jsou za veřejnými listinami ty, které jsou za veřejné prohlášeny zvláštními předpisy a potvrzují, že jde o nařízení nebo prohlášení orgánu, který listinu vydal a není-li dokázán opak, i pravdivost toho, co je v nich osvědčeno nebo potvrzeno. Takovými listinami jsou notářské zápisy, listiny o ověření (§ 6 Notářského řádu⁴⁷), exekutorské

⁴⁶ Macur. J.: Právní a skutkové domněnky při dokazování listinou v civilním soudním řízení, Právní rozhledy č. 2/2001, s. 60-65

⁴⁷ Zákon č. 358/1992 Sb., Notářský řád, ve znění pozdějších předpisů

zápisy (§ 78 Exekutorského řádu⁴⁸), ale také například doručenka (§ 50f odst. 3 o.s.ř.).

Jak již bylo výše uvedeno, logickým výkladem „a contrario“ lze tedy dovodit, že ostatní listiny, na které nelze použít předchozí označení dle § 134 o.s.ř., jsou listiny soukromé, které v soudní praxi velmi jistě převládají. Soukromou listinou jsou hlavně smlouvy jakéhokoliv typu, závěti, kvitance, uznání dluhu, ale i cenné papíry jako jsou akcie, dluhopisy, směnky apod.⁴⁹

Rozlišování listin na veřejné a soukromé má v soudní praxi největší význam z hlediska jejich důkazní síly. Hodnocení důkazu listinou spočívá ve zkoumání její pravosti a pravdivosti. Pravost listiny zahrnuje otázku původu listiny, tedy jinak řečeno zda pochází od toho, kdo je jejím vystavitelem, a jinak se zabývá formální stránkou, tj. zda není viditelně zfalšovaná či jinak porušená. U pravdivosti se pak soud zabývá otázkou správnosti obsahu listiny, tedy materiální stránkou.⁵⁰

Vzhledem k tomu, že veřejné listiny mají větší důkazní sílu, soud u nich zkoumá pouze jejich pravost, tedy zda je vydána k tomu příslušným orgánem v mezích jeho pravomoci a zda není nějak porušená či se nejedná dokonce o falzifikát. O pravdivosti veřejných listin platí presumpce správnosti, což je vyvratitelná právní domněnka. Neboli jinak řečeno, předpokládá se, že veřejná listina je pravdivá, pokud není prokázán opak. Účastník, který tedy tvrdí, že není veřejná listina pravdivá, nese důkazní břemeno a je tedy pouze na něm, zda tuto skutečnost prokáže.

U soukromých listin zkoumá soud jejich pravost i pravdivost. K jejich zpochybnění Nejvyšší soud uvádí: „...u soukromé listiny stačí „formální“ popření její správnosti druhým účastníkem řízení, aby nastoupila důkazní povinnost a důkazní břemeno toho účastníka, který tvrdil skutečnosti, jež měly

⁴⁸ Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁹ Winterová, A.: Civilní právo procesní, 4. vydání, Praha, Linde Praha, 2006, s. 269

⁵⁰ Macur, J.: Právní a skutkové domněnky při dokazování listinou v civilním soudním řízení, Právní rozhledy č. 2/2001, s. 60-65

*být prokázány soukromou listinou.*⁵¹ Pokud tento postup platí pro popření správnosti, tj. pravdivosti soukromé listiny, o to více platí i pro popření její pravosti. Nicméně tento postup je z mého pohledu velmi tvrdý vůči straně, která důkaz listinou navrhla. Strana, která by z jakéhokoliv důvodu soukromou listinu zpochybní, bude tak možná činit pouze z důvodu toho, aby tak učinila nějaké kroky směřující ve svůj prospěch – ať už jde o získání potřebného času k určitému úkonu, či pouze o poslední možný „krok“ v rámci své důkazní nouze. Domnívám se, že změna právní úpravy v tomto směru by byla velmi vhodná. Minimálně v tom ohledu, aby strana, která soukromou listinu zpochybní, nemohla tak činit bez uvedení důvodu, ale právě pouze na základě určitých odůvodněných pochybností. Nicméně důvodnost takových pochybností by samozřejmě měl posuzovat soud, proto by měla úprava směřovat právě k tomu, aby byla soudci dána v tomto ohledu jistá pravomoc. Ostatně podobný typ pravomoci má soud v současné době například při posuzování důvodnosti odepření výpovědi svědka.

S problematikou pravosti a pravdivosti listiny úzce souvisí hned další otázka. V právní praxi není jednoznačný názor na to, zda by předkládaná listina měla být originál či zda postačí kopie. Ani občanský soudní řád tuto otázku neřeší. Blíže tuto otázku řešil Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 22. 6. 2004, ve kterém konstatoval, že *„i když jsou originály listin obecně jako důkazní prostředek zásadně vhodnější než jejich neověřené fotokopie a že by se soud, pokud pro to nejsou závažné důvody, neměl při dokazování spokojit fotokopií listiny, nelze takový postup prohlásit za postup odporující zákonu; v této souvislosti lze pouze vážit průkaznost provedeného důkazu.*⁵² Domnívám se, že v praxi nebudou příliš časté případy, kdy jedna strana sporu předloží kopii listiny, která má objasnit skutečnosti významné pro rozhodnutí soudu, a protistrana nenamítne nepravost této listiny. Pokud k takovému případu dojde, nedomnívám se, že by se soud měl zabývat věrohodností takové listiny ve větší míře, než tak činí u každého z provedených důkazů. Podle mého názoru by strana, která by měla námitky proti pravosti či pravdivosti dané kopii

⁵¹ Rozsudek NS č.: 33 Cdo 472/2007

⁵² Rozsudek NS sp. zn. 32 Odo 964/2003

listiny, určitě žádala předložení originálu této listiny. Naopak si myslím, že v praxi bude spíše častější opačný případ, kdy strana zpochybní věrohodnost kopie listiny, ale jen z toho důvodu, aby protistraně ztížila samotný soudní proces či získala pro sebe potřebný čas, ne však z důvodu toho, že by byla o neprůkaznosti kopie dané listiny přesvědčená.

Listiny, jak již bylo výše uvedeno, jsou velmi častým důkazem, ale někdy mohou být i důkazem jediným. Tak je tomu např. v řízení o prohlášení neplatnosti závěti nebo v restitučních sporech.

K provedení důkazu listinou je nutné ji soudu předložit. Účastníci by proto měli již ve svém podání, ať už je to žaloba či vyjádření k žalobě, připojit listiny, kterých se dovolávají, a o které opírají svá tvrzení. Soud tyto listiny založí do spisu, tudíž ostatní účastníci si je mohou oxeroxovat, popřípadě jen do spisu nahlédnout.

Ustanovení § 129 odst. 2 o.s.ř. však ještě dává předsedovi senátu možnost, aby uložil tomu, kdo má listinu potřebnou k důkazu u sebe (může se jednat o účastníky, ale i o třetí osobu), aby ji soudu předložil. Je to již výše zmíněná ediční povinnost. Její nesplnění lze tedy sankcionovat uložením pořádkové pokuty dle § 53 o.s.ř.

Ten, komu soud uložil, aby danou listinu předložil, ať už jde o účastníky či třetí osoby, může tuto povinnost odmítnout ze stejných důvodů, z jakých může svědek odmítnout výpověď (srov. § 126 odst. 1), nebo obecně z důvodu ochrany utajovaných informací chráněných zvláštním zákonem (zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných skutečností a o bezpečnostní způsobilosti) a jiné zákonem nebo státem uznané povinnosti mlčenlivosti (§ 124 o.s.ř.) (viz. výše kapitola 3.1 Výslech svědka). Důvodnost odmítnutí splnění ediční povinnosti posuzuje soud. Kdo má ediční povinnost, má nárok na náhradu vzniklých nákladů (§ 139 odst. 3 o.s.ř.).

Významným ustanovením zákona v souvislosti s ediční povinností listiny je § 200j a násl. o.s.ř., který upravuje řízení o nahrazení souhlasu zástupce České advokátní komory (dále jen „Komora“) k seznámení se

s obsahem listin, které mohou obsahovat skutečnosti, na něž se vztahuje povinnost mlčenlivosti advokáta. Jsou to případy, kdy se provádí daňové nebo celní kontroly v prostorách, ve kterých advokát vykonává advokacii nebo v nichž se jinak mohou nacházet listiny či jiné nosiče informací, které obsahují skutečnosti důležité pro rozhodnutí, na něž se dle Zákona o advokacii⁵³ vztahuje povinnost mlčenlivosti advokáta. Pracovník správce daně nebo celní orgán je v takových případech povinen vyžádat si součinnost Komory a za její přítomností a se souhlasem zástupce Komory je oprávněn seznámit se s obsahem těchto listin nebo jiných nosičů informací. Odmítne-li však zástupce Komory udělit souhlas, může být nahrazen rozhodnutím soudu v řízení dle § 200j a násl. o.s.ř., ovšem pouze na návrh nadřízeného pracovníka správce daně nebo celního orgánu.⁵⁴

Soud však může dle § 129 odst. 2 o.s.ř. opatřit listinu k prokázání skutečností důležitých pro rozhodnutí sám od jiného soudu, orgánu či jiné právnické osoby a to v případech, kdy je to třeba ke zjištění skutkového stavu a vyplývají-li z obsahu spisu (§ 120 odst. 3 o.s.ř.). Typickými příklady budou v tomto smyslu listiny ze soudních, policejních spisů či spisů jiných správních orgánů. V tomto smyslu ovšem Nejvyšší soud v jednom ze svých rozsudků ze dne 29.5.2002 upozorňuje, že: „*Provádění důkazu celým spisem souhrnně není správné, neboť nelze posoudit, kterých konkrétních důkazních prostředků z trestního, případně jiného spisu soud využil, když zpravidla nedochází k tomu, že by byl v občanském soudním řízení čten nebo sdělován obsah celého spisu.*“⁵⁵ Soud v případě, že provede důkaz celým spisem, poruší ustanovení § 129 odst. 1 o způsobu provedení listiny, a celé řízení tak zatíží vážnou procesní chybou.

Samotné provádění důkazů listinou probíhá až při jednání. Zákon v § 129 odst. 1 o.s.ř. stanoví dva způsoby provedení důkazu listinou, tj. předseda senátu listinu buď přečte nebo sdělí její obsah. První způsob, který spočívá

⁵³ Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁴ Vejdělková, A.: Důkazní prostředky v civilním řízení, diplomová práce, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Praha, 2008, s. 21-22

⁵⁵ Rozsudek NS sp. zn. 30 Cdo 222/2001

v tom, že předseda senátu listinu doslovně přečte, je samozřejmě nejen časově více náročnější, než druhý, ale také se jeví jako zbytečný a to vzhledem k tomu, že s obsahem listin se strany mohou seznámit ještě před nařízeným jednáním, když nahlédnou do spisu. Druhý způsob spočívá pouze v tom, že předseda senátu sdělí obsah listiny, což se jeví z předchozích důvodů vhodnější způsob provedení listiny. O způsobu provedení konkrétní listiny však rozhoduje sám předseda senátu.

Po provedení důkazu listinou a následném zaprotokolování, se listiny zakládají zpět do spisu jako příloha.

V praxi však nastanou i případy, kdy příslušná listina, o kterou účastník opírá své tvrzení, není vůbec k dispozici. Takovým případem se zabýval Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 25. 2. 2009. Jednalo se o případ vlastnictví k zemědělské půdě před více než 50ti lety. Listinné důkazy nešlo dohledat, navíc šlo o dobu, kdy vlastnická práva k zemědělské půdě byla potlačena a nahrazena silnějšími právy užívatelskými. Nejvyšší soud došel k názoru, že nelze vyloučit situaci, kdy ke vzniku vlastnického práva došlo, ač vlastník nemůže tuto právní skutečnost doložit příslušnou nabývací listinou, a proto je třeba posoudit i širší souvislosti, které jsou z tohoto hlediska relevantní.⁵⁶ V tomto případě kladl Nejvyšší soud na pomyslné misky vah unesení důkazního břemene účastníka a právo na soudní ochranu účastníka, který se svým nárokem obrátil na rozhodnutí soudu. Nejvyšší soud došel k názoru, že právo na soudní ochranu účastníka má větší váhu než neunesení důkazního břemene, s čímž lze jednoznačně souhlasit.

V souvislosti s listinami je třeba se na závěr zmínit o ustanovení § 115a o.s.ř., který umožňuje, aby soud rozhodl jen na podkladě listinných důkazů. Ovšem podmínkou je, aby se účastníci práva na projednávání věci vzdali nebo aby s takovým postupem souhlasili. Tato možnost však přichází v úvahu pouze v případě sporného řízení.

⁵⁶ Rozsudek NS, sp. zn. 28 Cdo 483/2007

3.4 Ohledání

I přestože se jedná o důkazní prostředek v porovnání s předchozími ne tak často užívaným v civilním řízení, nelze snižovat jeho důležitost. Některé skutečnosti důležité pro rozhodnutí lze zjistit pouze prostřednictvím tohoto důkazního prostředku nebo přinejmenším s větší efektivností, než prostřednictvím jiných. Vzhledem k tomu, že je ohledání přímým důkazním prostředkem, jeho velká výhoda spočívá i v tom, že umožňuje soudu utvořit si vlastním pozorováním přímý poznatek o určité skutečnosti. Z tohoto důvodu je ohledání nejspolehlivějším důkazním prostředkem, neboť soudce při jeho hodnocení se již nemusí zabývat zákonností důkazního prostředku, tedy obecně zda byl důkazní prostředek opatřen a následně proveden způsobem odpovídajícím zákonu. Stranou od svých úvah může soudce ponechat při hodnocení i otázku věrohodnosti důkazního prostředku.⁵⁷

Ohledání se dle § 130 odst. 1 o.s.ř. provádí na předmětu. Pojem předmět není však v zákoně vymezen, proto se vykládá extensivně. Předmětem je tedy věc nebo lidské tělo.

Věci lze dělit na živé i neživé, zastupitelné a nezastupitelné, věci určené druhově či individuálně, věci zužitelné a nezužitelné apod., nicméně nejvýznamnější dělení věcí z hlediska právní praxe je zakotveno v ustanovení § 119 odst. 1 o.z., který rozlišuje věci movité a nemovité. Dále však uvádí, že nemovitostí jsou pozemky a stavby spojené se zemí pevným základem, z čehož lze logickým výkladem s pomocí argumentu a *contrario* dovodit, že věci movitou je vše, co není nemovitostí. Nicméně v praxi však nejsou všechny případy jednoznačné. Pokud by šlo o to, aby bylo prohlídkou domácnosti účastníka zjištěno, zda se určité věci užívá, měla by taková prohlídka již povahu domovní prohlídky. Takovou prohlídku lze však provést jen v trestním řízení za podmínek stanovených trestním řádem (§ 82 a násl. tr.ř.⁵⁸).⁵⁹

⁵⁷ Rozsudek NS, sp. zn. 33 Odo 388/2001

⁵⁸ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „tr. ř.“)

⁵⁹ Sborník III, str. 330

Zvláštním případem je ohledání (prohlídka) lidského těla, které smí být jako důkazní prostředek soudem proveden jen za podmínky, že ji lze provést bez zásahu do lidské integrity, tj. bez odkládání oděvu. Pokud tuto podmínku nelze při provádění důkazů dodržet, musí ohledání, tj. prohlídku fyzické osoby provést znalec, kterým je v tomto případě lékař.⁶⁰

Zákon uvádí dva způsoby provedení ohledání, o konkrétním způsobu provedení však rozhoduje soud. Prvním způsobem je, že se ohledání provede při jednání. Tento způsob je samozřejmě jednodušší z mnoha hledisek, nicméně lze provést pouze v případě, že se jedná o předmět, který lze dopravit přímo k soudu. V souvislosti s tím pak zákon dává předsedovi senátu možnost, aby uložil osobě, která má předmět u sebe, povinnost předložit předmět soudu. Je to v podstatě obdoba ediční povinnosti, která byla popsána již výše. Za nesplnění této povinnosti lze uložit pořádkovou pokutu (§ 53 o.s.ř.) a pokud z důvodu nesplnění této povinnosti vznikly účastníkům nebo státu zbytečně náklady řízení, může soud uložit povinnému tyto náklady uhradit (§ 147 odst. 2 a § 148 odst. 2 o.s.ř.) Druhým způsobem je ohledání na místě, které se provádí v případě, pokud předmět nelze dopravit k soudu. Typickým příkladem je nemovitost, nicméně se bude jednat i o případy, kdy movitá věc nelze dopravit k soudu buď vůbec (např. nákladní automobil nebo již zmíněná nemovitá věc) nebo jen s obtížemi, kdy je třeba brát v úvahu otázku hospodárnosti řízení, otázku humanity osob atd. Ohledání na místě se provádí i tam, kde to vyplývá z povahy věci, což je například v případě ohledání místa požáru.

Pokud soud provádí ohledání na místě, je nutnost předvolat k ohledání všechny osoby, které by se jinak předvolávali k jednání. (§ 115 odst. 1 o.s.ř.)

Porušení tohoto významného práva účastníků řízení by mělo za následek, že by soud musel ohledání opakovat, což už nemusí být v některých případech ani možné (např. dům, ve kterém soud měl zjistit rozsah škody po vytopení, spadne), nebo je jako důkaz nepoužít, pokud usoudí, že je možné objektivně rozhodnout bez důkazů zjištěných prostřednictvím ohledání.

⁶⁰ Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. a kol.: Občanský soudní řád. Komentář. I. díl, 7. vydání, Praha: C.H.Beck, 2006, str. 603

Aby mohlo být ohledání na místě provedeno, bude v mnoha případech nutná součinnost osob, kterých se ohledávaná věc týká, tj. zpravidla majitelů ohledávané nemovitosti. Pokud nedojde ze strany majitelů k dobrovolné součinnosti, může si ji soud vynutit pouze s využitím pořádkové pokuty jako donucovacího prostředku (§ 53 o.s.ř.). Podle mého názoru je tato úprava nedostatečná, zvláště když si lze vybavit případy, kdy ohledání může být klíčovým důkazním prostředkem, prostřednictvím kterého lze zjistit skutečnosti důležité pro rozhodnutí soudu.

V této souvislosti je vhodné uvést také prolomení ochrany základního lidského práva na nedotknutelnost obydlí, které s touto problematikou velmi úzce souvisí. Listina základních práv a svobod v čl. 12 odst. 3 připouští zásah do tohoto práva za splnění dvou podmínek: zásah do nedotknutelnosti obydlí je možný jen na základě zákona a to v případě, že půjde o zásah nezbytný pro ochranu práv a svobod druhých. Vzhledem k tomu, že občanský soudní řád obsahuje ustanovení týkajících se práva účastníků na spravedlivý proces, splňuje tento zákon dvě výše zmíněné podmínky.

I každé provedené ohledání musí být náležitě „zaprotokolováno“. Zavedením zvukového či zvukověobrazového záznamu (§ 40 o. s. ř.) se tato fáze velmi zjednodušila. Nicméně již dříve (před novelou o. s. ř.⁶¹) byla běžně využívána technika, která umožnila zachytit předmět ohledání, a to z důvodu, že popsat vizuální vjemy v protokolu bylo v mnoha případech velmi složité až někdy nemožné. Předmět ohledání se tedy zachytí na videozáznam či se pořídí fotodokumentace a důkaz se pak provede jejich prostřednictvím. Nosič videozáznamu nebo fotodokumentace zůstává součástí spisu (§ 40 odst. 1 druhá věta o. s. ř.).

Pokud však dojde soud k názoru, že je k ohledání třeba odborných znalostí, musí ohledáním pověřit znalce z příslušného oboru. Je však třeba, aby soud dříve rozhodl o ediční povinnosti příslušných osob, protože sám znalec nemá právo vyžadovat předložení předmětu k ohledání. Dále může soud uložit účastníkům či dalším osobám, aby podali znalci vysvětlení, aby něco vykonali

⁶¹ Zákon č. 7/2009, změna občanského řádu a některých souvisejících předpisů

(např. podrobil se zkoušce krve apod.) nebo něco snášel (§ 127 odst. 3 o. s. ř.). Při odmítnutí splnění uložené povinnosti ze strany povinných osob nemůže soud nařídít výkon rozhodnutí, ale má pouze opět k dispozici vynucovací prostředky dle § 52 a § 53 o.s.ř. I v tomto případě považuji toto ustanovení z hlediska realizace práva na spravedlivý proces za nedostatečné.

I přestože je ohledání významným důkazním prostředkem z výše uvedených důvodů, není soudci moc oblíben. K tomu JUDr. Jaroslav Bičovský: *„Několikrát jsem měl jednání přímo na místě, v terénu, zejména při sporech o hranicích mezi pozemky nebo při dopravních nehodách. Při takovém jednání mizí všechny zevní podmínky pro vytvoření atmosféry důstojnosti. Není jednacím sítím s celým svým prostředím, soudci a jiné oficiální osobnosti jsou k nerozeznání od pouhých přítomných, jednotlivé osoby chodí sem tam a mluví jeden přes druhého. Snadno se lidé dostanou do familiárnosti. Právě takovéto extrémní podmínky ukazují, jak jsou ony zevní podmínky pro důstojnost důležité. Je opravdu vrcholně obtížné udržet kázeň při takovémto jednání. Nelze však od toho ustoupit, je-li to v zájmu objektivitě zjištění skutkového stavu, v zájmu spravedlnosti.“⁶²*

3.5 Výslech účastníků

Pro použití důkazního prostředku výslechu účastníka v civilním řízení zákon stanovuje v § 131 odst. 1 o.s.ř. dvě podmínky, které musí být splněny kumulativně. První z nich říká, že soud může nařídít důkaz výslechem účastníků pouze v případě, jestliže dokazovanou skutečnost nelze prokázat jinak, tj. jinými důkazními prostředky. Druhá podmínka opírá možnost použití tohoto důkazního prostředku v civilním řízení o souhlas účastníka, který má být vyslechnut. Nicméně u druhé podmínky je stanovena výjimka, tj. souhlasu účastníka není třeba, pokud by se jednalo o řízení uvedené v § 120 odst. 2 o.s.ř. (nesporná řízení) a dále není třeba souhlasu účastníka v řízení o rozvod manželství nebo v řízení o zrušení, neplatnost nebo neexistenci partnerství.

⁶² J. Bičovský: Důstojnost soudu, Právo a zákonnost 9/1991, str. 510

Z první podmínky, ale i z toho, že je tento důkazní prostředek uveden na posledním místě ve výčtu důkazních prostředků v zákoně, byť demonstrativním, lze vycítit jeho podpůrnou povahu v civilním řízení. Tuto podpůrnost lze však spatřovat v několika směrech.

Tím největším problémem tohoto důkazního prostředku je zajisté samotná věrohodnost výpovědi účastníka. Pokud u svědka musí soudce pečlivě hodnotit věrohodnost jeho výpovědi, zde toto platí dvojnásobně. Účastník je ve věci velmi zainteresovaný na konečném verdiktu soudu, nicméně tím nechci říci, že vždy se v jeho výpovědi musí objevit přímo lež či určité zkreslení některých skutečností, byť samozřejmě v jeho prospěch. Stačí, že účastník je do sporu příliš „ponořen“, což mu znemožňuje objektivně posoudit skutečnosti, ke kterým má vypovídat. Velmi výstižně tento problém komentoval významný český procesualista z počátku minulého století V. Hora, podle něhož *„Podpůrná povaha důkazu slyšením stran není jistě nic nahodilého ani pouze mechanického, nýbrž spočívá na zkušenostech životních, stoletími potvrzených. Vybudována je na poznání, že člověku je vrozeno, aby svoje „já“ cenil více než vše ostatní, aby pozbyval – snad i neuvědoměle – měřítek objektivních, jakmile jde o něho samotného, a stal se více či méně, ale vždy zaujatým. Egoismus je člověku tak vrozen, že ani sebe dokonalejší výchovou a sebekázní nelze jej z lidské bytosti vypudit. Tento egoismus mohl by být velmi snadno svědcem k nepravdě. Nabádá tudíž k obzvláštní a zvýšené opatrnosti. Nemohou-li procesní řády vzdáti se vůbec stran jakožto průvodních prostředků, musí na druhé straně aspoň vynaložiti vše, aby tomuto požadavku opatrnosti bylo učiněno zadost.“*⁶³

S tímto problémem velmi úzce souvisí i další, který spočívá v tom, že v případě podání nepravdivé výpovědi o skutečnostech důležitých pro rozhodnutí, nemůže být účastník řízení podle zákona nikterak postižen. V našem právním řádě neexistuje tedy žádná obdoba trestného činu křivé výpovědi podle § 175 odst. 2 tr.z.. Toto ustanovení trestního zákona se totiž

⁶³ Macur, J.: Důkaz výsledkem účastníka v civilním soudním řízení, Časopis pro právní vědu a praxi č. IV/2001, Brno, s. 362

vztahuje pouze na svědky. Svědek tedy musí vypovídat pravdu, ovšem účastník by měl, což vyplývá přímo z textu zákona (srov. § 131 odst. 2 a § 126 odst. 1 o.s.ř.). Tento fakt pak jistě v mnoha případech upouští uzdu fantazii účastníkům při samotném výslechu.

Další problém s použitím tohoto důkazního prostředku v řízení shledávám v tom, že soudce nemá zákonem danou možnost účastníka k výpovědi donutit. Zákon soudci pouze dává možnost donutit účastníka řízení k tomu, aby se dostavil k výslechu. V tomto případě použije institut předvedení (§ 52 o.s.ř.) a nebo alespoň uloží sankci v podobě pořádkové pokuty (§ 53 o.s.ř.). Nicméně pokud se účastník sice k soudu dostaví, ale odmítne vypovídat, soudce ho žádnými prostředky donutit k výpovědi nemůže. Ovšem tato skutečnost by se pak jistě měla zohlednit při hodnocení důkazů.

Pokud však nenastanou žádné z výše popsaných problémů, tj. účastník bude vypovídat pravdivě o všech skutečnostech (což uvádím jen jako hypotézu, protože v praxi si soudce nemůže být nikdy jist, že celá výpověď je pravdivá), nemá přesto tento důkazní prostředek velký význam, pokud však nejde o řízení uvedené v § 120 odst. 2 o.s.ř. (nesporná řízení) a o rozvod manželství nebo o zrušení, neplatnost nebo neexistenci partnerství. Účastníci totiž vše podstatné, co mohou a chtějí soudu sdělit, již učiní v žalobě, popř. ve vyjádření k žalobě. Proto soud v drtivé většině případů nemůže očekávat ze stran účastníků uvedení nových skutečností, které by již nebyly obsahem žaloby či vyjádření k žalobě. Z tohoto důvodu se jeví výslech účastníka jako ne zrovna přínosný důkazní prostředek.

Praktický význam důkazu výslechem účastníka je tedy poměrně úzký. Omezuje se na zjišťování některých skutečností v nesporném řízení, popřípadě ho lze dobře uplatnit v rozvodových sporech nebo v řízení o zrušení, neplatnost či neexistenci partnerství. V těchto civilních procesech, zvláště pak v řízení o rozvod manželství, nebude ani možné zjistit skutečnosti významné pro rozhodnutí jinou cestou, tj. prostřednictvím jiného důkazního prostředku, proto je význam tohoto důkazního prostředku nepochybně větší ve výše taxativně uvedených řízeních, než v řízeních sporných.

Nicméně tomuto názoru oponuje profesor Macur, kdy uvádí jako příklad případy napadnutí žalobce zvířetem žalovaného, ve kterých je zpravidla výslech účastníka nejdůležitějším důkazem.⁶⁴ I přestože nejsou tyto případy ojedinělé, nemění to nic na tom, že z důvodu výše popsaných problémů zůstává výslech účastníka podpůrným důkazním prostředkem. Důležité však je, aby tuto podpůrnost soudy nespátřovaly ve výslechu účastníka již předem, tj. před jeho samotným provedením. Každý důkaz lze hodnotit pouze až po jeho vykonání. Kritériem k připuštění a následnému provedení jednotlivých důkazů je tedy jeho opodstatněnost, která spočívá v tom, že soud dojde k přesvědčení, že provedení tohoto důkazu může vnést do řízení rozhodující informace pro objasnění skutečností důležitých pro rozhodnutí.

4. Důkazní prostředky výslovně neupravené v o.s.ř.

Jak již bylo uvedeno v předchozí kapitole, výčet důkazních prostředků uvedených v § 125 o.s.ř. je pouze demonstrativní, proto se v praxi setkáváme s mnoha dalšími důkazními prostředky, které přispívají ke zjištění skutkového stavu věci. Mezi ty nejčastěji užívané patří bezesporu zvukové záznamy, videozáznamy, fotografie, počítačová data apod. Nicméně soudní judikatura připouští i takové důkazní prostředky, které se využívají v cizině. Takovým příkladem je tzv. affidavit, kterým je písemné prohlášení účastníka k výzvě soudu nebo tzv. pre-trial discovery documents, tj. shromažďování důkazů ve stadiu před zahájením řízení apod.⁶⁵

Počet důkazních prostředků, které nejsou uvedeny výslovně v zákoně, se nyní zvyšuje a předpokládá se, že se bude jejich počet zvyšovat stále rychleji, a to v souvislosti s vývojem techniky. Nemyslím si, že by „nové“ důkazní prostředky postupem času nahrazovaly ty stávající, nicméně lze

⁶⁴ Macur, J.: Důkaz výslechem účastníka v civilním soudním řízení, Časopis pro právní vědu a praxi č. IV/2001, Brno, s. 362

⁶⁵ Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní, 4. vydání, Praha, Linde Praha, a. s. 2006, s. 261

předpokládat, že jejich zastoupení v civilních řízeních bude čím dál častější. Přesto stávající důkazní prostředky si s jistotou udrží svoji nezastupitelnou roli, protože si jen těžko lze představit, čím by měl být nahrazen výslech svědka, znalecký posudek nebo i v některých případech listinný důkaz.

Aby mohly být tyto důkazní prostředky předloženy soudu ke zjištění skutečností rozhodných pro konečné rozhodnutí, platí i pro ně již několikrát výše zmiňovaná ediční povinnost. Osoba, které v souvislosti s předložením důkazních prostředků vznikly náklady, má právo na jejich náhradu.

Soudci se však v souvislosti s těmito důkazy mohou potýkat s velkými problémy při jejich provedení. Musí totiž předem zajistit potřebná opatření, zvláště pak určitou techniku pro jejich reprodukci. Vzhledem k tomu, že soudní síně nejsou běžně vybaveny technikou pro přehrávání videozáznamu, zvukového záznamu, či počítačových dat, může to být velmi klíčový problém. Nicméně lze předpokládat, že i tento nedostatek bude časem vyřešen, a to právě s ohledem na stále častější užívání těchto důkazních prostředků v civilním řízení, které lze předpokládat.

Větší problém však, podle mého názoru, může nastat při hodnocení některých z těchto důkazů, zvláště pak s jejich věrohodností. Například u videozáznamu se může určitá část nahrávky vypustit, popřípadě lze vložit jinou část nahrávky, u fotografie je problém s fotomontáží apod. Soud by měl tedy k hodnocení těchto důkazů přistupovat s velkou dávkou obezřetnosti. Pokud by však měl jisté pochyby, je třeba dát důkaz přehodnotit znaleckým posudkem.

U některých důkazních prostředků neupravených zákonem je nutné mít na paměti právní úpravu ochrany osobnosti, zejména pak u zvukového a obrazového záznamu. Každý důkazní prostředek musí být totiž pořízen způsobem, který je v souladu s právními předpisy, což je v souladu s občanskoprávní zásadou „*nemo turpitudinem suam allegare potest*“.⁶⁶

⁶⁶ Nikdo nemůže mít prospěch ze svého protiprávního chování

Ochrana osobnosti je zakotvena v našem právním řádu hned na několika úrovních. V Listině základních práv a svobod se této problematice týká především čl. 7, 10 a 13 Listiny⁶⁷.

V ustanovení čl. 7 odst. 1 Listiny je zakotvena nedotknutelnost osoby a jejího soukromí. Osobou se v čl. 7 Listiny nerozumí osoba jako subjekt práva, nýbrž prostě člověk, tj. osoba fyzická. Za zásah do nedotknutelnosti osoby je porušení fyzické integrity, která je však chápána v širším smyslu. Jde tedy o porušení zdraví, ať už jde o způsobení zranění či zhoršení choroby (i psychické poruchy), ale i o pouhé způsobení bolesti.⁶⁸ Z hlediska dokazování bude například videozáznam, na kterém se fyzická osoba přiznává k určitému činu (například způsobení škody) a přitom je na ni mířeno zbraní, nepřijatelný důkazní prostředek, protože bude v rozporu právě s ustanovením čl. 7 Listiny.

Čl. 10 Listiny lze považovat za ústavní základ ochrany osobnosti. V čl. 10 odst. 1 Listiny se hovoří o zachování lidské důstojnosti, osobní cti, dobré pověsti i ochraně jména. V lidské důstojnosti jsme si všichni rovni, což znamená, že tato důstojnost je nezávislá na důstojnosti získané společenským postavením, hodnostmi či tituly. Osobní čest naopak již zahrnuje čest získanou ze společenského postavení. Dobrou pověst lze pak podle Pavlíčka charakterizovat nejlépe jako vážnost člověka ve společnosti. Jméno je pak určitý prostředek, prostřednictvím kterého se od sebe odlišují jednotlivé fyzické osoby.⁶⁹

Čl. 10 odst. 2 Listiny zmiňuje „*právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života*“. Soukromím je taková sféra života člověka, do které nikdo nesmí zasahovat bez souhlasu dotyčné osoby nebo dovolení zákona. Nelze také o ní získávat jakékoliv informace a osoba není teda povinna takové informace nikomu poskytovat, pokud jí to zákon

⁶⁷ Listina základních práv a svobod vyhlášena pod č. 2/1993 Sb. (dále jen „Listina“)

⁶⁸ Pavlíček, V. a kol.: Ústava a ústavní řád České republiky, komentář, 2. díl Práva a svobody, Linde Praha, a.s., Praha 2002, s. 77

⁶⁹ op. cit. s. 110

výslovně neukládá. Lze říci, že rodinný život je součástí života soukromého, proto pro něj platí totéž.⁷⁰

Odstavec 3 čl. 10 Listiny dále zakazuje neoprávněné shromažďování, zveřejňování nebo jiné zneužívání údajů o člověku. Toto ustanovení je dle mého názoru tak jednoznačné, že žádný výklad nepotřebuje.

Z hlediska dokazování tedy nebudou soudem připuštěny ty důkazní prostředky, které odporují těmto zákazům. Tedy např. pokud někdo neoprávněně (např. lstí) shromáždí údaje o člověku, které by pak měly osvětlit skutečnost důležitou pro soudní rozhodnutí, takový důkaz bude soudem opominut.

Ochrany osobnosti se také týká čl. 13 Listiny, který zakazuje porušovat listovní tajemství a tajemství jiných písemností a záznamů. Ochrana je zaručena tedy zprávám, které jsou zachyceny jak v psané, tak i ústní formě. Záznamem lze totiž rozumět např. záznam zvuku i obrazu. Dále toto ustanovení zaručuje ochranu tajemství zpráv, které jsou podávány telefonem, telegrafem či jiným podobným zařízením, za což lze považovat např. vysílačku, e-mail atd. Důkazní prostředek, kterým bude například záznam telefonického rozhovoru mezi žalovaným a třetí osobou, rozhodně soud jako důkaz osvědčující určitou okolnost nepřipustí.

Ochrana osobnosti je dále zakotvena v § 11 a násl. o. z.. Je zde velmi podrobná úprava tohoto právního institutu, ze které bych zmínila především potřebný předem daný souhlas fyzické osoby, pokud jde o pořízení či použití její podobizny, obrazového snímku, zvukových či obrazových záznamů atd. Zákon však také hned stanoví výjimku, kdy takového souhlasu není třeba. Podmínkou je, aby tyto záznamy různého druhu o určité fyzické osobě, sloužily k úředním účelům a to na základě zákona. Dále pak souhlasu není třeba ani v případě pořízení či zveřejnění těchto „záznamů“ pro vědecké a umělecké účely, stejně tak i pro tiskové, filmové, rozhlasové a televizní zpravodajství.

⁷⁰ Pavlíček, V. a kol.: Ústava a ústavní řád České republiky, komentář, 2. díl Práva a svobody, Linde Praha, a.s., Praha 2002, s. 113

Od 1. 12. 2000 je účinný zákon o ochraně osobních údajů⁷¹, který dále rozšiřuje ochranu osobnosti v našem právním řádu. Tento zákon se zabývá shromažďováním a zpracováním osobních údajů o fyzických osobách státními orgány, orgány územní samosprávy, jinými orgány veřejné moci, ale i fyzickými a právníckými osobami (§ 3 z. o ochr. o.ú.).

Výše zmíněné informace o důkazních prostředcích, které nejsou upraveny v zákoně, uvedu v praxi na třech, podle mého názoru, nejčastějších důkazních prostředcích patřících do této skupiny – zvukový záznam, obrazový záznam a dokumenty v elektronické podobě.

4.1 Zvukový záznam

Zvukový záznam může být ve dvou podobách, jednak v podobě audio a jednak digitálně zpracovaný. Záznam může být uložen na mnoha nosičích, mezi které patří CD, magnetofonová páska, mini disk nebo může být uložen v paměti různých přístrojů.

Užití tohoto důkazního prostředku v civilním řízení je ze strany účastníků poměrně žádané. Nicméně už ne tak časté a hlavně jednoznačné je jeho přípuštění jako důkazního prostředku soudem, a to vzhledem k ochraně osobnosti.

Pro ukázkou toho, jak je judikatura v souvislosti s tímto důkazním prostředkem rozdílná, uvádím téměř totožné případy, které však mají odlišné konečné rozhodnutí.

První případ spočíval v tom, že žalovaný a členové jeho rodiny byli několikrát slovně napadáni a hrubě uráženi žalobcem, který byl jejich sousedem. Žalovaný zachytil na magnetofon, který umístil na zahradu, tyto hlasové projevy žalobce. Žalovaný se však hájil tím, že nešlo o pořízený záznam bez vědomí žalobce, protože při jednom z těchto žalobcových výstupů

⁷¹ Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „z. o ochr. o.ú.“)

žalovaný vynesl magnetofon na zahradu a umístil ho na viditelné místo. Soud však dal za pravdu žalobci, a to z důvodu, že pořízený zvukový záznam byl bez souhlasu žalobce, čímž bylo porušeno jeho právo na ochranu osobnosti. Žalovaný tedy výslovný souhlas žalobce s pořízením takového záznamu neměl a ani neprokázal, že žalobce jej učinil konkludentně.⁷²

Druhý případ se odehrál mezi žalobci, kteří byli Romové, a žalovaným, provozovatelem restaurace. Žalobci pořídili bez souhlasu žalovaného diktafonový záznam, ze kterého vyplývalo, že nebyli žalobcem obslouženi z důvodu jejich příslušnosti k romskému etniku. Přestože byl záznam pořízen bez souhlasu žalovaného, jako v předchozím případě, soud tento důkazní prostředek připustil jako důkaz osvědčující diskriminaci žalobců z důvodu jejich etnické příslušnosti. Tuto skutečnost odůvodnil tím, že šlo o záznam, který byl učiněn v prostoru určeném pro veřejnost v rámci obchodní činnosti a nijak se netýkal soukromí zúčastněných osob.⁷³

Jak je z výše uvedených případů patrné, hranice mezi tím, kdy soud zvukový záznam jako důkaz připustí a kdy ne, je opravdu nejednoznačná. Domnívám se, že v prvním případě soud postupoval v souladu s platným právním řádem, nicméně jak moc odlišná byla situace ve druhém případě, že soud rozhodl přesně opačně? Zákon, podle mého názoru, velmi přesně vymezuje co je a co není neoprávněným zásahem do ochrany osobnosti. § 12 odst. 3 o.z. stanoví, že zvukový záznam lze pořídit bez svolení fyzické osoby pro vědecké a umělecké účely a také pro tiskové, filmové, rozhlasové a televizní zpravodajství. Z uvedeného případu jasně vyplývá, že tento úmysl žalobci při pořizování diktafonového záznamu rozhodně neměli. Už vůbec se pak nejedná o případ, který by šel podřadit pod § 12 odst. 2 o.z., kdy se nevyžaduje svolení osoby, pokud by šlo o zvukový záznam pořízený k účelům úředním na základě zákona.

Bez svolení fyzické osoby lze tedy zvukový záznam pořídit jen z některých omezených důvodů. Proto vyvstává otázka o využitelnosti a

⁷² Rozsudek KS v Ostravě: 23 C 3/97

⁷³ Rozsudek VS v Praze: 1 Co 62/2003 - 139

přínosu zvukového záznamu v civilním řízení. Těžko si lze představit situaci, kdy účastník bude souhlasit s pořízením záznamu, který by pak v řízení směřoval proti němu. Proto je podle mého názoru využitelnost tohoto důkazního prostředku velmi omezená, přestože jde o důkazní prostředek, který by byl schopen v mnoha případech osvětlit skutečnosti důležité pro rozhodnutí soudu.

Aby se však situace změnila a využitelnost zvukového záznamu jako důkazního prostředku se zvýšila, bylo by potřebná změna současného právního stavu. Jsem si však vědoma, že tato změna by se mohla týkat pouze zvukového záznamu jako důkazního prostředku, ne ochrany osobnosti. Musel by být především zvukový záznam jako důkazní prostředek upraven zákonem společně s taxativně určenými podmínkami či případy, za kterých bude tento důkazní prostředek připuštěn při řízení. To ovšem vzhledem ke kazuistice takové právní úpravy je velmi nevhodné. Proto se domnívám, že cesta k lepší využitelnosti zvukového záznamu při řízení a větší právní jistotě v souvislosti s ním povede přes sjednocování judikatury.

4.2 Obrazový záznam

Obrazový záznam může být buď statický či dynamický. Typickým příkladem statického obrazu je fotografie, naopak za dynamický obraz se považují sekvence různě dlouhých záznamů.

Využití tohoto důkazního prostředku je v praxi také poměrně časté. Příkladem mohou být fotografie, které dokumentují určité práce, výrobky či stavy (např. při povodních). Videozáznam lze naopak použít u stavebních prací, kdy si stavebník nahrává průběh stavby vedle vedení stavebního deníku.

V současné době není moc soudních rozhodnutí, které se týkají obrazového záznamu, nicméně uvádím zde alespoň jedno rozhodnutí, a to je rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, které se týká videozáznamu pořízeného na valné hromadě. Nejvyšší soud v odůvodnění svého rozhodnutí výslovně označil

videozáznam za důkazní prostředek, „*kteřý může hodnověrně podpořit nebo vyvrátit pravdivost zápisu z valné hromady.*“⁷⁴

O využití (a problémech s tím spojených) obrazového záznamu platí přiměřeně to, co bylo již výše napsáno o záznamu zvukovém.

4.3 Dokumenty v elektronické podobě

Význam elektronicky zpracovaných dokumentů v posledních letech velmi vzrostl a stále ještě vzrůstá. Svědčí o tom i fakt, že se s elektronicky zpracovanými dokumenty počítá v mnoha ustanoveních zákonů v našem právním řádu. Např. jde o ustanovení týkající se obecně podání, obchodního rejstříku apod.

Obecně lze tedy rozlišovat dva typy listin, resp. dokumentů. Prvním z nich je klasické provedení, kdy je text zachycen na papíře, což je klasický listinný důkazní prostředek. U druhého typu je text zachycen v elektronické podobě, o němž můžeme takto hovořit pouze do té doby, dokud je promítán text např. na monitoru počítače.

Snad nejčastějším dokumentem v elektronické podobě, který by mohl sloužit jako důkazní prostředek, je elektronická pošta. Tento pojem označuje softwarové prostředky, které umožňují odeslání a přijímání elektronických dokumentů mezi počítači, mobilními telefony či elektronickými diáři. Jak tento důkazní prostředek funguje v praxi, uvedu na příkladu, kdy dokument je odeslán z jednoho počítače na druhý.

Není třeba se zde zabývat technickými informacemi, proto se omezím pouze na to, co je důležité z právního hlediska. Zde vzniká problém hlavně v tom, jak dokázat, že byl dokument z jednoho počítače odeslán a na druhý doručen. Odeslaná pošta obsahuje minimálně adresu odesílatele, adresu příjemce a datum a čas odeslání. Adresy jsou nezměnitelné, ale třetí údaj, tj. datum a čas, lze změnit či upravit jednoduchým nastavením počítače, proto zde

⁷⁴ Usnesení NS: č. 1678/2003 (29 Odo 457/2002)

vzniká problém. Lze tedy jednoznačně prokázat alespoň to, že byl dokument odeslán (už ne tak jednoznačně, ve který den a jaký čas). Aby bylo prokázáno i doručení, může si odesílatel pro tento případ nastavit ve svém počítači pro odesílání zpráv požadavek: Potvrzení o doručení. Pokud příjemce zprávy nepotvrdí přijetí zprávy na svém počítači, neznamená to ještě, že by zprávu nečetl, protože stačí, že pouze nepotvrdí doručení této zprávy.

5. Hodnocení důkazů

Hodnocení důkazních prostředků soudem je také velmi významnou fází celého dokazování. Hodnocení je myšlenková činnost soudu, při které soud jednotlivé provedené důkazní prostředky hodnotí ze 3 hledisek a přisuzuje jim tak určitou hodnotu.

Prvním hlediskem je závažnost, resp. důležitost, podle které stanovuje důležitost konkrétního důkazu pro své rozhodnutí a zda o něj může opřít skutková zjištění, které během řízení vyšly najevo.

Druhým hlediskem je zákonnost, podle které soud zkoumá, zda byly jednotlivé důkazy získány, ale i následně provedeny zákonem stanoveným způsobem. Do tohoto hlediska se promítá mimo jiné problém s výše zmíněnou ochranou osobnosti.

Třetím hlediskem je pravdivost, podle níž soud hodnotí, zda skutečnosti významné pro samotné rozhodnutí soudu, lze považovat za pravdivé, či takovou vlastnost nemají, též se posuzuje věrohodnost důkazního prostředku.⁷⁵

Hodnocení třetího hlediska, tj. pravdivosti soudem je ovlivněno zásadou volného hodnocení důkazů, která je vyjádřena v § 132 o.s.ř. Vyplývá však i z ústavně zakotveného principu nezávislosti soudů v čl. 82 Ústavy⁷⁶. Z tohoto ústavního principu tedy vyplývá, že pokud obecné soudy respektují

⁷⁵ Schelleová, I. a kol.: Civilní proces, Eurolex Bohemia, Praha, 2006, s. 502

⁷⁶ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Ústava“)

při svém rozhodnutí ustanovení § 132 o.s.ř., nemůže ani Ústavní soud „hodnotit“ takové hodnocení důkazů obecnými soudy. A to ani v případě, kdyby se s tímto hodnocením neztotožňoval.⁷⁷

Zásada volného hodnocení důkazních prostředků spočívá v tom, že jednotlivé důkazy soud hodnotí dle vlastního uvážení a to tak, že nejdříve zhodnotí každý důkaz zvlášť a potom všechny důkazy v jejich vzájemné souvislosti. Zákon dále přikazuje soudci, aby při hodnocení důkazů pečlivě přihlížel k tomu, co vyšlo během řízení najevo, i k tvrzení účastníků. Hodnocení lze tedy přirovnat k trojúhelníku, kdy jedna strana představuje účastníkovo tvrzení, druhá strana konkrétní důkaz a stranu třetí tvoří ostatní provedené důkazy.

V zákoně jsou stanoveny určité výjimky z hodnocení důkazy, či by se daly také nazvat „pomůckami“ soudce při hodnocení důkazů. Jedná se například o to, že dle § 133 o.s.ř. skutečnost, pro kterou je zákonem stanovena určitá domněnka, která však připouští důkaz opaku, soud považuje za prokázanou, pokud však v řízení nevyšel najevo opak.

Velmi významným ustanovením v tomto ohledu je také § 133a o.s.ř., který byl do zákona zakotven díky vlivu Evropské unie. Toto ustanovení bylo před novelou o. s. ř. zákonem č. 198/2009⁷⁸ velmi diskutabilní, protože stačilo, aby žalobce pouze tvrdil, že byl přímo nebo nepřímo diskriminován a soud tuto skutečnost považoval za prokázanou, pokud v řízení nevyšel najevo opak. Žalovaný měl velmi malé možnosti, aby opak prokázal, ba dokonce někdy neměl žádné. Tvrdost tohoto ustanovení zmírnila již zmiňovaná novela o. s. ř., která stanovila, že žalobce je již povinen uvést před soudem skutečnosti, ze kterých lze dovodit, že ze strany žalovaného došlo k přímé či nepřímé diskriminaci na základě taxativně uvedených důvodů (§ 133a o. s. ř.).

Další důležité ustanovení se týká pravosti a pravdivosti veřejných listin. O tom však bylo pojednáno dost podrobně již výše v kapitole 3.3 Listinné důkazní prostředky.

⁷⁷ III. ÚS 29/93, sv. 1, č. 5, s. 41

⁷⁸ Zákon č. 198/2009 Sb., antidiskriminační zákon, ve znění pozdějších předpisů

Úvahy, kterými se soud řídil při hodnocení důkazů, musí vyjádřit dle § 157 odst. 2 o.s.ř. v odůvodnění písemného vyhotovení rozsudku. Soud se musí zabývat všemi provedenými důkazy během řízení, ale i všemi důkazními návrhy účastníků, které nebyly provedeny. Pokud některý důkazní prostředek nebyl proveden, musí soudce řádně zdůvodnit, proč takto učinil. Dále u provedených důkazů musí odůvodnit, kterým uvěřil, kterým nikoliv a proč. Důležité je také uvést, které důkazy prokazují skutečnost důležitou pro konečné soudní rozhodnutí. Co se týče hodnocení důkazů v jejich vzájemné souvislosti, zde soud sděluje, které z důkazů se podporují a které si naopak odporují.

Je jistě zcela zřejmé, že zásada volného hodnocení důkazů klade velmi vysoké nároky na osobu soudce. Vysokoškolské vzdělání a správné logické uvažování je v tomto směru samozřejmostí. Nicméně soudce musí také správně rozeznat věrohodnost každého důkazu, ale i závažnost, resp. důležitost konkrétního důkazu pro konečné rozhodnutí. Tyto schopnosti lze však získat převážně zkušenostmi. Je tedy otázkou, do jaké míry je začínající soudce u soudu prvního stupně, připraven na své povolání. V této souvislosti uvádí Jirsa: „...bylo by vhodné, aby soudce začínal svoji kariéru v pozici votanta u odvolacího soudu a učil se po boku a pod dohledem zkušenějších kolegů kromě jiného i hodnotit důkazy, respektive pozorovat, jak hodnotí důkazy jeho zkušenější kolegové u soudů nalézacích.“⁷⁹

7. Závěr

Cílem této práce byla analýza současné právní úpravy důkazních prostředků a jejich následné zpracování převážně s ohledem na teoretické informace a praktické poznatky potřebné k práci soudce. Dílčím cílem pak bylo zhodnocení této úpravy a zamyšlení nad možným, ba dokonce žádaným vývojem „de lege ferenda“.

⁷⁹ Jirsa, Vávra, Janek, Meduna: Klíč k soudní síni: příručka pro začínající soudce a advokáty, LexisNexis, Praha, 2006, s. 373

Důkazní prostředky byly v práci rozděleny na důkazní prostředky, které jsou upraveny zákonem, konkrétně tedy občanským soudním řádem, a důkazní prostředky v tomto zákoně neupravené, nicméně i přesto zákonem neopomíjené, a to vzhledem k demonstrativnímu výčtu důkazních prostředků uvedených v § 125 o.s.ř.

Důvodů k takovému rozdělení bylo hned několik. Především šlo o to, že u důkazních prostředků uvedených v zákoně je stanoven způsob jejich provedení. Naopak u důkazních prostředků v zákoně neupravených soudce musí v každém konkrétním případě rozhodnout, zda konkrétní důkazní prostředek připustí a jeho rozhodnutí řádně odůvodnit a následně musí rozhodnout o způsobu provedení takového důkazu.

Další důvod spočíval v tom, že důkazní prostředky uvedeny v zákoně lze považovat za „základní“, naopak ty ostatní za okrajové, i přestože jejich význam i počet stále narůstá v souvislosti s rozvojem techniky, jak již bylo uvedeno výše. Lze říci, že v každém civilním procesu je zastoupeno hned několik „základních“ důkazních prostředků, ovšem jen v některých se pak objevují zástupci ostatních důkazních prostředků. Z tohoto důvodu jsem pojala i šíři jejich výkladu.

Posledním důvodem, který přispěl k takovému rozdělení, byla skutečnost, že důkazní prostředky neupravené zákonem se vyznačují jistými společnými znaky. Především jejich připuštění soudem je ovlivněno právním institutem ochrany osobnosti. Pořízení těchto důkazů totiž mnohdy naráží na porušení tohoto právního institutu, zvláště pak pokud jde o obrazový a zvukový záznam, které jsou z důkazních prostředků neupravených v zákoně v konkrétních civilních procesech nejčastější. Další společný znak těchto důkazních prostředků spočívá v problému s jejich hodnocením. Každý důkazní prostředek, ať už je či není uveden v zákoně, přináší s sebou jistý problém s jeho hodnocením, snad s výjimkou ohledání. Nicméně zákon dává v mnoha případech soudci možnost se s problémem při hodnocení vypořádat. Například při pochybnostech u znaleckého posudku, může soud nechat vypracovat revizní znalecký posudek, u listin naopak pomáhají domněnky. Nicméně u důkazních

prostředků, které v zákoně uvedeny nejsou, nic takového není a naopak upravit takový důkazní prostředek, aby „vypovídal“ ve prospěch jedné strany je poměrně lehké. Například fotomontáž lze zvládnout jednoduchým počítačovým programem, o úpravě zvukového záznamu platí totéž apod. Z těchto důvodů musí soudce při hodnocení těchto důkazů postupovat velmi obezřetně, a pokud si s jejich věrohodností přesto není jist, může je nechat přezkoumat znaleckým posudkem.

Co se týče jednotlivých důkazních prostředků uvedených v o. s. ř., k jejich současné právní úpravě mám jen málo výhrad a to i přes skutečnost, že se právní úprava těchto důkazních prostředků během skoro 50ti leté existence téměř nezměnila.

V právní úpravě chybí, dle mého názoru, ochrana svědka. Nemyslím si, že by civilněprávní ochrana svědka měla být postavena na roveň trestněprávní ochraně, nicméně by se však neměla podceňovat. I v civilním řízení jsou typy sporů, kde mohou účastníci svědka zastrašovat či mu jakkoli jinak vyhrožovat, zvláště pak pokud se bude jednat o klíčového svědka například v obchodním sporu v řádech několika desítek milionů. Domnívám se, že s ohledem na správnost a spravedlnost soudního rozhodnutí, by měla být dána svědkovi možnost vypovídat v utajení. Institut ochrany svědka by bylo vhodné zavést přímo do občanského soudního řádu.

U znaleckého posudku vidím problém praktický, ne v samotné právní úpravě. Domnívám se a několika advokáty mi bylo potvrzeno, že vzhledem k odbornosti znaleckého posudku, někteří soudci přebírají nekriticky jeho závěry za své, čím znalecký posudek staví nad ostatní důkazní prostředky. Tento problém by však, dle mého názoru, žádná změna právní úpravy nevyřešila.

K listinným důkazním prostředkům bych podřadila současný § 127 odst. 4 o. s. ř. neboli odborné vyjádření a potvrzení. Vzhledem k tomu, že se jedná o listinný důkaz, je jeho místo v současné právní úpravě poměrně nelogické.

Právní úprava důkazních prostředků neupravených občanským soudním řádem je nedostačující, jak bylo zmíněno výše již několikrát. Dílčí otázky řeší judikatura, nicméně kvantitativní, ale i kvalitativní rozvoj těchto důkazních prostředků je velmi rychlý, proto je i judikatura nedostatečným řešením. Upravit tyto důkazní prostředky zákonem, není dle mého názoru, vhodné a to vzhledem k jejich rychlému vývoji, kvůli kterému by musel být zákon stále novelizován, ale také vzhledem k tomu, že by se musela obecně vyřešit otázka přípustnosti těchto důkazních prostředků. Domnívám se však, že otázku přípustnosti důkazního prostředku by měl řešit soudce v každém případě individuálně. I přestože je tedy současná právní úprava důkazních prostředků nedostačující, je, dle mého názoru, jediná možná.

Velmi pozitivně hodnotím nové znění § 40 o. s. ř., tedy zavedení zvukového a zvukově obrazového záznamu. Tím se velice zrychlilo a zkvalitnilo celé civilní řízení. Velmi významné je toto ustanovení zákona pro důkaz výslechem svědka a důkaz ohledáním.

Jistý problém současné právní úpravy vidím v donucujících opatřeních, jejich využití je v mnoha situacích velmi nedostatečné. Domnívám se, že alespoň výrazným zvýšením pořádkové pokuty, by se zlepšila vymahatelnost soudem či zákonem uložených povinností.

Závěrem lze říci, že právní úprava důkazních prostředků je poměrně ucelená a až na určité drobné výjimky vyhovuje potřebám dnešní doby.

Literatura

Knihy:

1. Adamová, K.: Dějiny českého soudnictví od počátků české státnosti do roku 1938, 1. vydání, LexisNexis CZ s. r. o., Praha, 2005
2. Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. a kol.: Občanský soudní řád. Komentář. I. díl, 7. vydání, C.H.Beck, Praha, 2006
3. Čírtková, L.: Forenzní psychologie, 2. vydání, Plzeň, Aleš Čeněk, 2009
4. Gotwald, M.: Dokazování v civilním procesu, Univerzita Karlova, Praha, 2004
5. Jirsa, Vávra, Janek, Meduna: Klíč k soudní síni: příručka pro začínající soudce a advokáty, LexisNexis, Praha, 2006
6. Macur, J.: Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení, Masarykova univerzita, Brno, 2001
7. Macur, J.: Předmět sporu v civilním soudním řízení, Masarykova univerzita, Brno, 2002
8. Macur, J.: Zásada projednací v civilním soudním řízení, Masarykova univerzita, Brno, 1997
9. Malý, K. a kol.: Dějiny českého a československého práva do roku 1945, 2. vydání, Linde Praha, Praha, 1999
10. Pavlíček, V. a kol.: Ústava a ústavní řád České republiky, komentář, 2. díl Práva a svobody, Linde Praha, a.s., Praha 2002
11. Růžičková, J.: Dokazování v civilním řízení, Univerzita Karlova, Praha, 2005
12. Schelleová, I. a kol.: Civilní proces, Eurolex Bohemia, Praha, 2006
13. Stavinochová, J., Hlavsa, P.: Civilní proces a organizace soudnictví, Masarykova univerzita, Brno, 2003
14. Vala, R.: Důkazní prostředky, Univerzita Karlova, Praha, 2002
15. Vejdělková, A.: Důkazní prostředky v civilním řízení, diplomová práce, Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Praha, 2008
16. Vrcha, P.: Civilní judikatura: Výběr aktuálních rozhodnutí Nejvyššího soudu a Ústavního soudu České republiky, Linde Praha, Praha, 2004
17. Winterová, A. a kol.: Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou, Linde, Praha, 2007
18. Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní, 4. vydání, Praha, Linde Praha, a. s. 2006

Odborné články:

1. Macur, J.: Důkazní břemeno a teorie uplatňování pravděpodobnosti při hodnocení důkazů v civilním soudním řízení, Právník 0231-6625134/4, 1995
2. Macur, J.: Základní otázky zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení 1., Právo a podnikání, 1997
3. Macur, J.: Základní otázky zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení 2., Právo a podnikání, 1997
4. Macur, J.: Důkaz výsledkem účastníka v civilním soudním řízení, Časopis pro právní vědu a praxi č. IV/2001, Brno
5. Melicharová, D.: Specifika výsledku nezletilého v civilním řízení, časopis Soudce, roč. 10/2008, č. 7-8, s. 62-67

Summary

Proper evidence in common plea

This thesis deals with proper evidence in common plea and divides them into two groups. First group consists of proper evidence regulated by law; i.e. by Civil Procedure Act that includes examination of witness, expert evidence, documentary proper evidence, examination and questioning of participants. Second group consists of proper evidence not explicitly regulated by law. It is quite a numerous group but for the purpose of this thesis, only those used in judiciary practice most often were selected; i.e. recording, video recording, and documents in electronic form. As mentioned above, the second group is quite numerous, but it is still expected to expand in connection with the science and technology evolution. With proper evidence that is not regulated in the Civil Procedure Act, it is the judge who has to decide about the admissibility of this evidence, but also about the facture during the legal process.

The theory and the practice of proper evidence are very extensive and large-scale. Analyzing the entire subject matter would exceed the recommended length of the diploma thesis. Thus I focused mostly on the examination of witnesses; that is witness, expert, and the participant, in terms of both law and psychology which is also necessary for just and fair decision of the court.

The purpose of the diploma thesis is the analysis of contemporary legal regulation of proper evidence followed by the evaluation and incidental muse about possible or even requested development of legal regulation “de lege ferenda”.

Keywords: proper evidence, common plea